...ОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

45-дахи жэлээ гарана.

...УРЯАД ҮНЭН

№ 63 (11661)
1968 оной мартын 15,
пятница

сэн 2 мүнгэн

...эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

КПСС-эй БУРЯАДАЙ ОБКОМДО

...968 ОНДО ХОНИШОДОЙ БРИГАДАНУУДАЙ СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨ ЭМХИДХЭХЭ ТУХАЙ

...дой бригадануудай олон хурьга абажа, ...рзада оруулангүйгөөр түлжүүлхын, ноо... һайшалажа, зун, намарай үедэ хонидоо ...шээн тарагалуулхын тула республикын ...рэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй, ...журналай редакцинууд тэдэ бригадануу... ...лис мүрысөө эмхидхэхэ гэһэн үүсхэл гар... ...орилгоор редакцинууд социалис мүры... ...им зохёогоо. Эгээл һайн амжалтануудые ...хонишодой түрүү бригадануудые урма... ...лада мүнгэ зөөри һомологдоһон байна. ...удал хаража үзөөд, КПСС-эй обкомой ...жэ тогтообо:

...ондо республика дотор хонишодой бригаданудай дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэ гэһэн «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй, «Байгал» журналай редакцинуудай үүсхэлые һайшааха.

2. КПСС-эй райкомуудые, аймгүйсэдкомуудые, үйлэдбэриин управленинүүдые, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдые, колхоз болон совхозуудай партийна, профсоюзна организацинуудые—1968 ондо ехэ амжалта туйлахынь тулада хонишодой бригаданудай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэхэ, тэдээндэ тааруу зохид байра байдал хангахыень уялгалха.

3. Хонишодой дунда дэлгэрһэн мүрысөөнэй ябасые үргэнөөр харуулхыень, түрүү хонишодой дүй дүршэлые дэлгэрүүлхэ, социалис мүрысөө нүлөөтэйгөөр эмхидхэхэ, хонишодой бригаданудай хүдэлмэриин дүнгүүдые саг болзор соонь согсолжо байхые газетэнүүдэй редакцинуудые, «Байгал» журналые уялгалха.

4. Социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые саг болзор соонь согсолхо хэрэгтэнь газетэнүүдэй редакцинуудта, мүн журналда хододоо туһалалсажа байхыень КПСС-эй райкомуудта, аймгүйсэдкомуудта, үйлэдбэриин управленинүүдтэ, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд болон партийна, профсоюзна организацинуудта даалгаха.

...ЭД ХОНИШОД! „БУРЯАД ҮНЭН", „ПРАВДА БУРЯТИИ" ГАЗЕТЭНҮҮДЭЙ, „БАЙГАЛ" ЖУРНАЛАЙ ДУРАСХААЛТА ШАНДА ХҮРТЭХЫН ТҮЛӨӨ СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНДЭ ҮРГЭНӨӨР ХАБААЛАЯ!

...РГАН МЯХАН, ТОРГОН НООҺОН — ТАНАЙ ГАРТА

...манай Буряадай рес... ...хоз, совхозуудай эгээл ...бари гэжэ тоологдодог. ...шлань хүгжөөхын ту... ...хонишод, мал ажалай ...залгад, механизатор... ...на байна. Тиигэжэ на... ...новил үлэнэ, хонинойн ...мяхан ехээр абтадаг ...алые һайнаар эрхил... ...баритай хүнүүд жэл... ...рово.

...табан жэлэй гурбала... ...публикымнай хонишо... ...эн зорилго табигдаба. ...икын хүдөө ажахын ...лэй энэ жэлдэ абаһан ...араалагданхай. Кол... ...уай хонишод абаһан ...тайгаар дүүргэхын ...нһээ хойшо һайнаар ...ынгөө шадабари дүр... ...эрэглэжэ байнхай. ...лта эмхитэйгээр үн... ...а. Мүнөө үедэ колхоз, ...хонишод ажалдаа бүри... ...эр хабаадажа, агуу... ...ой түрэһөөр 100 жэ... ...эй социалис мүры... ...табан жэлэй гурба... ...алта туйлахын түлөө ...шодой ажалдаа эдэбхи... ...жа байһаниие иимэ ...Республикымнай ту... ...ш. Ивалгын туршал... ...ажахын ахалагша ...-Доржо Гимниндар... ...шодто хандажа газе... ...йна бшуу. Энэ бэшэг соогоо түрүү хонишон 1968 ондо социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэе гэжэ дурадхана.

«Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй болон «Байгал» журналай редколлегинууд нүхэр Гимнидармаевай бэшэгтэй танилсаад, республика дотороо хонишодой дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, хонин ажал дээрэ ехэ амжалта туйлаха гэһэн үүсхэлыень һайшаан дэмжэһэн байна. Тиихэдээ газетэнүүдэй редколлегинууд болон «Байгал» журнал табан жэлэй гурбадахи жэлые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ республикын хонишодой дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөн партийна, советскэ, комсомольско, профсоюзна болон хүдөө ажахын органуудта, совхозуудай дирекцидэ, колхозуудай правленидэ, партийна, комсомолой болон профсоюзай организацинуудта, ажахын зооветмэргэжэлтэдтэ ехэхэн туһаламжа үзүүлхэ гэжэ тэмдэглэнэ. Энээниие юун гэршэлнэб гэхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ баһал хонишодой дунда социалис мүрысөөн эмхидхэгдэжэ, тэрэниие Анаагай совхозой түрүү хонишон Ойдоб Тагаров толгойлһон байгаа. Энэ хонишон республика дотороо үүсхэл гаргаад, газетэнүүдэй шанда хүртөө һэн. Мүн тэжээл бэлэдхэлгын үедэ үбһэшэдэй звенонууд хоорондоо мүрысэжэ, газетэнүүдэй дамжуулгын вымпел болон шангуудта хүртэхын түлөө тэмсэһэн байна. Таряа хуряалгын үедэ «Алтан хоолос-67» гэһэн газетэнүүдэй шанда хүртэхын түлөө комбайнернууд мүрысэһэн байгаа.

Энээн дээрэһээ тобшолол хэжэ, газетэнүүдэй болон журналай редколлегинууд хамтаараа зүбшэжэ, республикын хонишодой дунда дэлгэрхэ мүрысөөнэй гуримые хэлсээд, «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» болон «Байгал» журналай дурасхаалта шангуудые бии болгохо гэжэ шиидээ.

Энэ мүрысөөнэй гол зорилгонь хадаа табан жэлэй гурбадахи жэлдэ хонидой тоо толгойе олошоруулха, тэрэнһээ мяха, нооһо ехээр абаха хэрэгтэ хонишодые мүрысөөндэ олоорнь хабаадуулха болоно. Социалис мүрысөөндэ илажа гарагшадые моральна болон материальна талаарнь урмашуулхын тулада «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй, «Байгал» журналай Хүндэлэлэй грамотанууд, медальнууд, дурасхаалта шангууд тогтоогдоо.

Социалис мүрысөөндэ эрхимлэжэ, нооһо ехээр хайшалһан хонишодто гурбан шан тогтоогдоно. Тиихэдэ 100 эхэ хонин бүриһөө эгээл олон хурьгадые абажа түлжүүлһэн хонишодто баһал гурбан шан, хонидоо бүрин бүтэнөөр харууһалһан, зунай бэлшээриин үедэ һайнаар тарагалуулһан хонишодто мүн лэ гурбан шан үгтэхэ болоно.

Хурьгадые олоор абажа, шанда зуурашалагдаха хонишодой бригаданудай тоодо 100 эхэ хонин бүриһөө эгээл олон хурьгадые абаһан, тэдэнэй эхэһээ илгагдаха үедэнь шэгнүүрыень ехээр нэмээһэн (100 эхэ хонин бүриһөө 100-һаа үсөөн бэшэ хурьга абажа, хурьгадай шэгнүүрые тус бүридэнь 22 килограммһаа бага бэшэ болгоһон) бригаданууд түрүүшын гурбан һуури эзэлжэ, шанда хүртэхэ. Энэ талаар мүрысөөнэй дүн хурьгадай эхэһээ амяарлагдаһанай һүүлдэ, августын 1-һээ оройтонгүйгөөр согсологдохо.

Нооһо ехээр абажа, шанда зуурашалагдаха хонишодой бригаданудай тоодо республика дотороо хонин бүриһөө эгээл ехэ нооһо хайшалһан бригаданууд түрүү һууринуудта ороно болоно. Энэ талаар мүрысөөнэй дүн нооһо хайшалалгын дүүрэхэтэй сасуу, сентябриин 1-һээ оройтуулангүйгөөр согсологдохо.

Хонидые гарзада оруулангүйгөөр харууһалжа, бэлшээриин үедэ һайнаар тарагалуулхын түлөө мүрысөөндэ хабаадалсаха хонишодой бригаданудай тоодо эхэ хонидые харууһалдаг, түлжүүлэгдэхэ ба эрье хонидэй отаранууые, мүн түлгэнүүдэй отарануудые даалгаһан хонишод ороно. Мүрысөөнэй дүнгүүд зун, намарай бэлшээриин хаһын дүүрэһэн хойно, ноябриин 7 болотор согсологдохо болоно. Мүрысөөнэй гуримаар хонидоо гарзада оруулангүйгөөр харууһалһан, зун, намарай үедэ шэгнүүрыень эгээл ехээр нэмээһэн бригаданууд нэгэдэхи шанда хүртэхэ. Тиихэдээ эдэ отаранууд туранхай хонид байха ёһогүй.

Хурьга абалгаар түрүү гараһан хонишодой бригаданудта иимэ шангууд тогтоогдоно:

Нэгэдэхи шан—телевизор гү, али радиоприёмник;
Хоёрдохи шан—магнитофон;
Гурбадахи шан—транзистор.

Нооһо хайшалалгаар түрүү гараһан хонишодой бригаданудта иимэ шангууд тогтоогдоно:

Нэгэдэхи шан—телевизор гү, али радиоло;
Хоёрдохи шан—агнууриин буу;
Гурбадахи шан—транзистор.

Хонидоо гарзалуулангүйгөөр харууһалһан, бэлшээриин хаһада эрхим амжалта туйлаһан түрүү бригаданудта иимэ шангууд тогтоогдоно:

Нэгэдэхи шан—радиоприёмник;
Хоёрдохи шан—транзистор;
Гурбадахи шан—библиотекэ болон «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдэй, «Байгал» журналай жэлэй захил.

Ямаршье ушарта үнэтэ шангууд барюулагдахадаа, хонишодой бригаданудта зоотехническэ болон ветеринарна хүдэлмэри ямараар эмхидхэжэ байһаниинь, племенной хүдэлмэри ябуулгаар даалгабарияа ямараар дүүргэжэ байһаниинь харагдаха болоно.

«Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдэй, «Байгал» журналай шан абахаар хэн зуурашалха эрхэтэйб гэбэл:

КПСС-эй райкомууд, аймгүйсэдкомууд, хүдөө ажахын үйлэдбэриин управленинүүд;

совхозуудай дирекци болон колхозуудай правленинүүд;

парткомууд, комсомолой комитетүүд, ажахынуудай рабочкомууд;

аймагай газетэнүүдэй редколлегинүүд болоп газетэнүүдэй нүүдэл редакцинууд, «Байгал» журнал.

Социалис мүрысөөнэй ябаса «Буряад үнэн», «Правда Бурятии» газетэнүүдтэ, «Байгал» журналда хододоо харуулагдажа байха, очеркнууд, зураглалнууд, статьянууд болон корреспонденцинүүд толилогдохо байна.

Нүхэд хонишод! Хонин ажалаа саашадань хүгжөөхын түлөө социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадая.

...КПСС-эй ОБКОМДО, БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ

...АНГАЙ ЭРХИМ КУЛЬТУРАТАЙ БРИГАДА» ГЭҺЭН НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

...ажа байһан бүхы та... ...хүдөө ажахын ур... ...эрынь үнэ сэн ба... ...э ургаса хуряажа ...түлөө иимэ хүнүүдэй ...тракторно-таряан ...нуудта «Таряалан... ...ультуратай бригада» ...эргэ олгогдоо гэбэл:
...Иван Ивановичай — Хяагтын аймагай «Родина» колхоз.
Афанасьев Кузьма Филипповичай—Хяагтын аймагай «Родина» колхоз.
Цыдыпылов Николай Ганаровичай—Хяагтын аймагай Ранжуровай нэрэмжэтэ колхоз.
Оскорбин Василий Феоктистовичай—Кабанскын аймагай Шергинскэ совхоз.
Никонов Николай Егоровичой—Кабанскын аймагай Байгалай совхоз.
Корытов Петр Константиновичай—Кабанскын аймагай Кабанскын совхоз.
Трифонов Никифор Кузьмичай—Улаан-Үдын аймагай «Советская Россия» колхоз.
Ткачев Кирилл Фроловичой—Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхоз.
Горюнов Георгий Федоровичой—Бэшүүрэй аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхоз.
Бурцев Иван Алексеевичэй — Бэшүүрэй аймагай «Победа» колхоз.

Сабшалан, бэлшээри һайжаруулгын түрүүшын үдэр

...БШАГАЙГААР АЖАЛЛАХА ХОЁР ҺАРА

...мартын 15-һаа майн 15 хүрэтэр ...эриин ургаса дээшэлүүлхэ хүдэл... ...гаар ябуулха хоёр һара соносхог... ...хүдэлмэриие хэр бэлэдхэлтэйгээр ...тухайнь, энэ хоёр һарын тур... ...хараалжа байһан тухайнь манай ...республикын хэдэн ажахын хү... ...хандаһан байна.

...Мухар-Шэбэрэй аймагай «За... ...ой түрүүлэгшэ нүхэр Коневтой ...

...дулаан үдэрнүүдтэ луговодууд... ...ээ гаража, һубаг ханаабуудаа ...тогтоохо хүдэлмэридөө бэлдэ... ...хүдэлмэриие манай дүршэл ехэ... ...Михайлович Максимов үдэ... ...намартаа 6 мянга гаран тонно ...һаалиин фермэнүүд шадар ...аргал гаргагдаа. Эдэ үдэрнүүдтэ ...ехээр зөөгдэхэ.

...нёдондо хэр ургаса абтаа һэм? ...агротехническэ ямар хүдэлмэри ...хэнабта?

...жэлдэ колхозой бүхы 827 ...га бүриһөө 19,7 центнер үб... ...үһалагдадаг сабшалангай гек... ...23 центнер ургаса хуряагдаа һэн. ...баян ургаса абахын тула манай ...га сабшаландаа аммиагтай үһэ ...тарта минеральна үтэгжүүлгэ та... ...50 гектар үтэгжүүлһэн бай... ...баһал энээнһээ бага бэшэ ху... ...Тэрэнһээ гадна, сабшалан бор... ...тэй лущильнигаар элдүүрилэг...

...луговодууд хэр урмашуулагда...

...луговодууд сабшалан дээрэһээ ...нэй хэмжээгээр салин хүлһэ аба... ...алагдаһан соо абтаһан үбһэнэй центнер бүридэ 18 мүнгэн, түсэбһөө гадуур абтаһан центнер бүхэндэ 22 мүнгэн түлэгдэнэ.

Корреспондент: энэ жэлдэ хэды шэнээн ургаса абтахаар түсэблэгдэнэб?

Конев: байгша ондо гектарай 20 центнер үбһэн хуряагдахаар хараалагдана.

Удаань Хяагтын аймагай Хүдэриин совхозой директор нүхэр Цырендоржиевтай хэдэн үгэ андалдаабди.

Цырендоржиев: сабшалан, бэлшээри һайжаруулха асуудалай шангаар табигдажа байһые һайшаанабди. Манай совхоз 2509 гектар сабшалантай. Тэрэнэйнгээ гектар бүриһөө жэлдээ 18—20 центнер үбһэ дунда зэргээр абадаг гээшэбди. Нёдондо гектарай 18 центнер үбһэн хуряагдаа һэн. Манай түрүү луговодууд бүри баян ургаса туйлана. Луговод Базар Чагдуров нёдондо 82 гектарай га бүриһөө 40 центнер үбһэ абажа тушаагаа һэн. Манай суута луговод Иван Филимонович Серебренников 100 гектар дээрэһээ га бүриин 33 центнер ургаса хуряаһан.

Корреспондент: ямар аргаар иимэ баян ургаса абтанаб?

Цырендоржиев: сабшалан шэбхээр үтэгжүүлэгдэдэг, үһалагдадаг. Тэндэ хүсы үбһэнэй үрэһэн таригдадаг, газарай хүрьһэниинь борнойлогдодог, дисктэй лущильнигаар элдүүрилэгдэдэг байха юм. Тэндэ алууһа мал бэлшээхэ саг гуримшуулагдаа.

Һүүлээрнь Түнхэнэй аймагай Саянай совхозой главна экономист нүхэр Жанчипов хэдэн һонирхолтой баримтануудые хөөрэжэ үгэбэ.

Жанчипов: совхоздомнай 3—3 хүнһөө бүридэһэн луговодуудай 5 звено байгуулагданхай. Тэдэнэр үбэл, зунгүй сабшалан дээрэ ажаллаха юм. Звено бүхэндэ 200 гектар сабшалан даалгагданхай. Звенонууд хүнүүдые нэмэжэ абаад үбһэеэ хуряаха даабаритай. Луговод бүхэн тусхай салин хүлһэтэй байха. Хэрбээ түсэбһөө гадуур ургаса туйлаа һаа, нэмэлтэ түлбэридэ сэнгэйнь 20 процентые абаха юм. Гадна луговод бүхэндэ 10 центнер үбһэ нэмэлтэ түлөөһэндэ үгэхэ гэжэ хэлсэгдээ.

Корреспондент: мүнөө үедэ сабшалан дээрэ юун хэгдэнэб?

Жанчипов: һүүлэй мэдээгээр сабшалан дээрэ 5537 тонно шэбхэ гаргагдаа. Үшөө эды шэнээн аргал шэбхэ зөөгдэхэ. Энэ хүдэлмэридэ хүсэд оньһожоруулагдаһан отряд табигдаа. Бульдозер, шэбхэ ашаха түхеэрэлгэтэй тракторнууд, шэбхэ зөөхэ 6 трактор, 2 автомашина эндэ бии. Совхознай 3 бүлүүр станцитай, тэдэнээ нигээд хүдэлгэжэ захалхамнай.

Баргажанай аймагай үйлэдбэриин управлениин ахалагша мелиоратор Баженов сабшалан дээрэ хэгдэжэ байһан хүдэлмэри тухай нигэжэ мэдээсэбэ.

Баженов: ажахы бүхэндэ 2—3 луговод ажаллажа захалаа. Тэдэнэр үбэлдөө тошо халяагаа. Мүнөө һайрам тогтоохо хүдэлмэри хэнэ. Паг шэбхэ зөөхэ оньһожоруулагдамал отрядууд ажаллажа үшөө захалаадүй, һаял тэдэнэрэй ябаха график табигдана. Лугомелиоративна отрядууд Баргажанай, Дэрээнэй совхозуудта эмхидхэгдэнхэй. Энэ жэлһээ захалжа сабшалан дээрэ үбэл, зунгүй ажаллаха тусхай бригаданудые байгуулхамнай. Аймагай ажахынууд 29 бүлүүр станцитай. Эдэмнай үшөө хүдэлгэгдэнэгүй, заһагдажа байна. Мартын 20-һоо газар үһалагшадтаяа семинар үнгэргэхэмнай.

Загарайн аймагай Эрхирэгэй совхозой, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Знамя Ленина» колхозой, Зэдын аймагай хэдэн ажахын хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдэхэдэ, нуга сабшалан дээрэ бийратай юумэн хэгдэнэгүй гэжэ элирээ. Эдэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд габшагайгаар ажаллаха хоёр һарын туршада юу хэхэ байһанаашье хүсэд тодорхойлоогүй һууһаар. Теэд саг ябажал байна. Мүнөөдэр сабшалан, бэлшээри һайжаруулха хоёр һарын түрүүшын үдэрые олон газарта бэлэдхэл муутайгаар угтаа. Саашадаа яаралтай хэмжээ абаха шухала.

Б. ГЫЛЫКОВ.

НОМ — ХҮНЭЙ ХАНИ

«Һонин ном—ёһотой һайндэр», —гэжэ Алексей Максимович Горький хэлэһэн юм. Агууехэ уран зохёолшын хошон хурса эдэ үгэнүүдэй ямар ехэ удхатай, холын хараа бодолтой байһаниинь эли ааб даа. Юундэб гэхэдэ, бүри эртэ урда сагһаа хойшо ном—хүнэй хани болажо, «һохор» зониие гэрэлтэй, «дүлии» хүниие һонор болгожо ерэһэн түүхэтэй ха юм. Илангаяа Агууехэ Октябриин илан мандаһанай һүүлээр эрдэм ухаанай түргөөр хүгжэхэдэ, номой үүргэ, ашаа туһа улам дээшэлһэн байна.

Энэшье ойлгосотой. Совет засагай үедэ манай арадай соёл культура хэмжээлэшэгүй ехээр урган хүгжөө, үзэг бэшэг мэдэхэгүй, эрдэм номгүй байһан арад танигдахаар бэшэ болотороо хубилаа. Арад зоной оюун бодолой һэргэн хүгжэлгэдэ ном һударай ямар ехэ нүлөө үзүүлһэниинь мэдээжэ ха юм. Нээрээшье ном хадаа манай ажабайдалда тон шухала хубинь болоно оронхой. Мүнөө ямаршье хүн номгүйгөөр, ном уншаагүйгөөр ажаһууха аргагүй болонхой. Хото, хүдөө илгаагүй, ямаршье айлда ороходо, ном хүнэй ажаһуудалай шэмэглэл болоно. өөрын библиотекэгүй айлайхи тон үсөөхэн болонхой. Гадна сэлеэн, һууриин бүхэндэ хүдөөгэй библиотекэ хүдэлжэ, жэл бүри шэнэ шэнэ номой магазинууд нээгдэнэ. Номой киоск болон номой таһагуудай тоо олошорно. Эдэ бүгэдын ашаар һүүлэй жэлнүүдтэ манай республика доторшье номой наймаан нилээд һайжаржа, номдо дуратайшуулай эрилтэ һайнаар хангагдадаг болоно байнхай. Тиигэжэ үнгэрһэн хоёрхон жэлэй туршада Буряадай номой наймаанай эмхеэр аяар 3 миллион 500 мянган түхэригэй ном ажалшадта худалдагдаһан байна. Тиигэжэ 1967 ондо хүн бүхэн дээрэ абажа харахада, аяар 2,11 түхэригэй ном худалдагдаһан болоно. Энэ баримта хадаа манай буряад арадай оюун бодолой хэмжээгүйгөөр ургаһые, номдо дуратайшуулай олошоржо байһаниие эли тодоор гэршэлэн харуулна бшуу. Олохон аймагуудта номой наймаан бүришье һайнаар табигдаанхай. Хяагтын, Хэжэнгын аймагуудаар номой нүүдэл наймаан һайнаар эмхидхэгдэжэ номой магазинууд саг үргэлжэ хүдэлжэ байдаг. Жэшээлхэдэ, Хэжэнгын Загастай тосхоной, Ярууныш Хэргэндэ һууриндахи арадай магазинуудта хүн зон огто таһардаггүй, тэндэнь уншагшадай конференци, элдэб асуудалнуудаар һонирхолтой хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэжэ байдаг.

Һүүлэй үедэ республикын ажалшадай дунда ном олоор тарааха асуудалда анхарал ехээр хандуулагдана, зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Тиихэдээ манай эдэбхитэд харуулан ойлгуулха агитацида онсо анхаралаа табижа, номой удха тайлбарилһан һонирхолтой плакадуудые гаргана, номой базаар, неделн, декада гэхэшэлэн хэмжээ ябуулгануудай саг үргэлжэ үнгэргэгдэжэ байдаг болоһон ушар ехэ һайшаалтай. Энэ шухала хэрэгтэ эдэбхитэд, үргэн олониитэ олоор хабаадуулагдана. Энээнэй тон ехэ ашаа үрэтэй байһаниинь ойлгосотой. Илангаяа республикын хойто зүгэй —Хойто-Байгалай, Баунтын аймагуудта энэ талаар ехэ үүсхэл оролдолго гаргагдана.

Гэбэшье бүхы дээрэнь абажа харахада, номой наймаан, илангаяа хүдөө нютагуудта үшөөл муугаар эмхидхэгдэнхэй гэжэ тэмдэглэлтэй. Һаяхан КПСС-эй обкомой бюро энэ асуудалые хаража үзөөд, хүдөө нютагуудта номой наймаанай хангалтагүй байһан ушарые онсо тэмдэглэһэн байха юм. Хүдөөгэй ажалшадай ургажа байгаа эрилтэ хүсэд хангагданагүй, тэдэнэй гомдол ба мэдүүлгэнүүдтэ хайша хэрэгээр хандаха ушар гарана гэжэ заагдаа. Буркоопсоюзай правлени, тэрэнэй мэдэлэй аймагай эд хэрэглэгшэдэй эмхинүүд ном тараалгые сэгнэдэггүй, үнгэрхэдөө ходо «хоёрдохи» ээлжээнэй асуудал гээд тоолохо һэдэлгэ гаргадаг байна. Энээнһээ уламжалан хүдөөгэй сельпо болон магазинуудта ном худалдаха түсэб багаар үгтэдэг, тиихэ мүртөө олонхи ушарта тэрэнь дүүргэгдэдэггүй байна. Мүн номой нүүдэл наймаан, магазинһаа гадуур ном худалдалга үргэнөөр эмхидхэгдэнэгүй. Сэлэнгын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта ажалшадай дунда ном худалдалгада анхарал багаар табигдана. Зэдын аймагай Үшөөтэ, Загарайн аймагай Шулуутай тосхонуудай арадай магазинууд хаалтатай байһаар үнинэй. Тиигэбэшье эндэхи уншагшадай эрилтэ хангаха талаар эдэ аймагуудай наймаанай хүдэлмэрилэгшэд юушье хээгүй һууһаар. Тиихэдэ аймагай түбэй магазинуудташье жэшээ боломоор, һургаал абамаар багимтанууд хомор байха юм. Жэшээлхэдэ, Бэшүүрэй аймагай түбэй магазинда (даагшань В. Г. Пантелеева) эгээ ядахадаа юрын эмхи гурим гэжэ байхагүй, уншагшадай эрилтэ огто хараада абтадаггүй байна. Эдэ бүгэдые усадхаха, номдо дуратайшуулай гомдол, гуйлтануудта анхаралтайгаар хандахын орондо тэндэхид элдэб шалтаг, хубхай хооһон үгэ урдаа дэлгээд һуудаг заншалтай. Сэлэнгын, Хэжэнгын, Захааминай аймагуудаар буряад хэлэн дээрэ гараһан номууд, мүн ниитэ-политическэ литература дуталдана, заримдаа бии байбашье, холын гүүртэ, отарануудай малшадта хүрэдэггүй, «харгыдаа» һалашадаг ушарнууд үзэгдэдэг. Зарим газарнуудта ном тараалгада хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, хүдөөгэй интеллигенци—багшанар, врачнууд, соёл гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд тон үсөөнөөр хабаадуулагдадаг байха юм. Тиимэһээ манай малшад, механизаторнууд хэрэгтэй номуудаа саг соонь абажа шададаггүй, хооһон үлэшэдэг байна.

Ном—бэлигэй эрхим дээжэнь гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Номой хуудаһанууд хүнэй урда бүхы дэлхэйн, замбуулинай гүн гүнзэгые дэлгэжэ үгэнэ бшуу. Тэрээн сооһоо хүн мэдээгүй юумэеэ мэдэжэ, ойлгоогүй юумэеэ ойлгожо абадаг. Ном хүндэ хэрэгтэй заабари, туһашье хүргэдэг. Ушар тиимэһээ ном—хүнэй ажабайдалай ёһотой хани болоно бшуу. Тиимэ тула ажалшадай дунда ном олоор тарааха гээшэ тон хүндэтэй ба харюусалгатай хэрэг дээрэ тоологдохо ёһоороо тоологдодог, тоологдохошье ушартай. Ном тараахадаа, уншагшадай хүсэлэл хараадаа абажа хүдэлмэри ябуулха шухала. Яахадааб гэхэдэ, хүн өөрынгөө дуратай, һонирхоһон номоо оложо хараагүйдөө һанаагаа амардаггүй, өөрынгөө эстетическэ эрилтые хүсэд хангадаггүй бшуу. Тиихэдээшье бидэ шэнэ шэнэ номууд тухай уншагшадтаа хөөрэжэ, тэрэнэй ямар туһатай байһан тухай тайлбарилжа байха зэргэтэйбди. Энэ хүдэлмэри ябуулхадаа миил тэрэ энэ ном абагты гэжэ дурадхаха бэшэ, харин шэнэ номуудайнгаа удха, юун тухай бэшэгдэһэниинь хөөрэжэ үгэхэ ёһотойбди. Тиигэбэл, нэгэ талаар, шэнэ уншагшадтай болохобди, хоёрдохёор — ном һудараа олоной дунда үргэнөөр тарааха арга нүхэсэл олохобди. Ном тараалгада үргэн олониитые хабаадуулха, тэдэнэй хүсөөр уншагшадайнгаа дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха гээшэ тон шухала хэрэг мүн.

Мүнөө хүдөө тосхонуудта клубууд, уншалгын байшангууд, библиотекэнүүд яһала олон болонхой. Эдэ эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй хүсөөр арадай номой магазинуудые нээжэ, номдо дуратайшуултай холбоо барисаагаа шангадхаха шухала.

Арад зоной дунда ном тараaxa талаар радио болон нютагай газетэнүүд ехэ үүргэ дүүргэхэ зогатай. Шэнэ шэнэ номууд тухай газетэнүүдтэ бэшэжэ, радиогоор уншажа байхада, номдо дуратайшуул һонирхоһон номоо мэдэжэ, танижа, оложо абадаг байна.

Ажалшадай, уншагшадай дунда ном тарааха гээшэ саг зуурын хэрэг бэшэ. Энэ асуудалда нютагуудтахи партийна, советскэ, комсомолой организацинууд саг үргэлжэ анхаралаа хандуулжа байха ёһотой.

АЛУУРШАДАЙ ААШЫЕ БОЛЮУЛХА!

Үнэн зүб хэрэгээ аршалан хамгаалагша, гэм зэмэгүй хүнүүдэй шуһан, бүгэдэ ниитын зэбүүрхэлэй болоһоор, бүхы түрүү хүн түрэлтэнэй буруушаалгын хэгдэһээр байтар, Родезиин дахинаа адхаржа байна. Зимбабведэхи африкан арадта эсэргүү алууршад хорото муухай аашануудые гаргана.

Урда Родезидэхи Ян Смидэй хархис засагаархидай зүгһөө хүн түрэлтэндэ эсэргүү шэглүүлэн хэгдэжэ байгаа гэмтэ хэрэгүүд хуули ёһо убайгүйгөөр эбдэһэн, дэлхэйн улад зониие үһэриһэн ябадал, Зимбабвиин арад зоной өөһэдын сүлөө ба бэеэ даанги байдалай түлөө тэмсэлые хайшаншье гэжэ һаа дарaxa гэдэг баруун тээхи империалис бүлэгүүдээр дэмжэгдэдэг фашис этэгээдүүдэй шунахайралгын гэршэ болоно. Родезиин хархисуудай эдэ хорото аашануудынь хүнэй эрхэ тухай декларациие эбдэнэ.

Гутамшаг муухай колониальна ёһо гуримые энэ дары, эсэслэн усадхаха зорилготой олониитын хүдэлөөнэй бүхы түбинүүдээр улам үргэдэн дэлгэржэ байгаа мүнөө сагта алалга хюдалгын, хүсэрхэлгын фашис хара хархис арга методуудые һэргээгшэ расизмын ба геноцидэй зэрлиг ябуулганууд илангаяа жэрхэмшэг байна.

Зимбабвиин арадай патриодуудые саазалалга хадаа Смидэй хархис ёһо гурим тухай асуудал шиидхэлгын талаар Великобританиин засаг баригшадай зүгһөө үмэглэн далдалха политика баримталан бэелүүлһэнэй хойшолон болоно. Энэ асуудалаар Англиин правительствын баримталдаг хараа бодол Англиин түүхэдэ гутамшаг ябадалай хуудаһан боложо орохо.

Үндэһэ яһанай доромжолго ба дарлалтые усадхахын түлөө тэмсэгшэ Африкын арадуудай тэмсэлые дэмжэн талархадаг, энэрхы мэдэрэлээ хүтэлбэри болгон, расистнуудай зоргоороо аашада, хуули бусa ябуулгала эсэс табиха эрилтэ хэнэбди.

Урда Родезидэхи алалга хюдалгые эрид буруушаан, апартеидэй ба геноцидэй хорото политикые буруушаан һанал бодолоо хэлэхыень, иимэ аашануудые дары үгы хэхын тула оролдолго, хүсэлэлгэ гаргахыень уряалжа, дэлхэйн бүхы оронуудай олониитын ажал ябуулагшадта, эрдэмтэдтэ, соёлой хүдэлмэрилэгшэдтэ, түрүү үзэл бодолтой, демократическа бүхы эмхинүүдтэ Азиин ба Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэн талархагша Советскэ комитедэй, совет олониитын үмэнэһөө ханданабди.

Ч. Айтматов — уран зохёолшо, Азиин ба Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэн талархагша Советскэ комитедэй түрүүлэгшын орлогшо; **Б. Гафуров** — СССР-эй АН-ай гэшүүн-корреспондент, Азиин ба Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэн талархагша Советскэ комитедэй түрүүлэгшын орлогшо; **З. Гусейнова** — СССР-эй Верховно Соведэй депутат, Азиин ба Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэн талархагша Советскэ комитедэй харюусалгата орлогшо; **А. Дзасохов** — Азиин ба Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэн талархагша Советскэ комитедэй харюусалгата секретарь; **Е. Жуков** — академик, Азиин ба Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэн талархагша Советскэ комитедэй Президиумэй гэшүүн; **Д. Ольдерогге** — СССР-эй АН-ай гэшүүн-корреспондент; **В. Солодовников** —СССР-эй АН-ай гэшүүн-корреспондент, СССР-эй АН-ай Африкын институдай директор; **А. Софронов** — уран зохёолшо, Азиин ба Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэн талархагша Советскэ комитедэй түрүүлэгшын орлогшо; **М. Турсун-Заде** — уран зохёолшо, Азиин ба Африкын оронуудтай һаналаа нэгэдэн талархагша Советскэ комитедэй түрүүлэгшэ; **В. Чхиквадзе** — СССР-эй АН-ай Гүрэнэй ба эрхын институдай директор, СССР-эй АН-ай гэшүүн-корреспондент.

ҺҮҮЛЭЙ ҺОНИН

РСДРП-гэй нэгэдэхи съездын дурасхаалда

МИНСК. (ТАСС). РСДРП-гэй нэгэдэхи съездын нээгдэһээр 70 жэлэй ой мартын 13-да гүйсөө. КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай, Белоруссиин Компартиин ЦК-гай дэргэдэхи Партиин түүхын институдай зарлаһан научна конференци энэ гайхамшаг үдэртэ зорюулагдаа. Конференциин хүдэлмэридэ ороной ехэ эрдэмтэд—түүхэшэд, КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай, тэрэнэй Московско, Ленинградска филиалнуудай, союзна республикануудай Компартиин ЦК-нуудай дэргэдэхи Партиин түүхын институдуудай түлөөлэгшэд, партийна хүдэлмэрилэгшэд, үнинэй коммунистнууд хабаадаба. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПБ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь П. М. Машеров эхилэлгын үгэ хэлэжэ, тус конференциие нээгээ.

КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдай директор, академик П. Н. Федосеев сугларагшадай үмэнэ үгэ хэлэбэ. КПБ-гэй ЦК-гай дэргэдэхи Партиин түүхын институдай директор, түүхын эрдэмэй доктор И. М. Игнатенко РСДРП-гэй нэгэдэхи съезддэ бэлэдхэл ба хүдэлмэри тухай элидхэл хээ.

Конференцидэ хабаадагшад РСДРП-гэй нэгэдэхи съездын болоһон гэр-музей соо орожо үзөө.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ХАМТААРАН ХЭЛСЭҺЭН ХАРЮУТАЙ

(Зэдэ станциин партийна эхин организацинуудай түлөөлэгшэдһөө нэгэдэһэн ниитын соведэй хүдэлмэриин дүй дүршэлһөө)

Зэдэ станци нилээд томохон һуурин боложо байнхай. Эндэ хэдэн предприяти, эмхи зургаанууд бии. Үшөөшье нэмэжэ магад. Тиихэдэ хүн зонинь жэлһээ жэлдэ олон болоно. Станци дээрэ түбхинэһэн эмхи зургаан бүхэндэ партийна эхин организаци байгуулагданхай. Зүгөөр өөрынгөө эрхэ байдалай зэргээр тэдэнэй нэгэ заримашинь КПСС-эй Захааминай райкомдо, нүгөөдүүлынь Зэдын райкомдо мэдэлтэй байдаг юм. Тэдэнэрэй партийна талаар хүтэлбэриинь ондо ондоо аймагта байһан ушар тосхоной байдалые, хүн зоной ажаһуудалые һайжаруулгын али олон асуудал шиидхэхэ хэрэгтэ үгаа зохидгүй юм. Тэрэнэй хажуугаар эндэ сельскэ Совет гэжэ байгаагүй.

Теэд ямар аргаар эндэхи партийна эхин организацинуудые нэгэдүүлэн хүтэлбэрилжэ, тосхоной ажабайдалай гол шухала асуудалнуудые зүбөөр, эмхитэйгээр шиидхэхэ ёһотойб? Иимэ асуудал үшөө гурбан жэлэй саада тээ тобойн гараһан юм. Арга бэдэрэгдээ, тэрэ арганъ уланшьегүй олдоо һэн. Хоёр райкомтой зүбшэлжэ, Зэдэ станци дээрэхи партийна эхин организацинуудай совет байгуулха гэһэн шиидхэбэри абтаба.

Энэмнай хайшаа удхатай юм, ямар эрхэтэй, юу хэдэг юм? Эдэ асуудалнуудта харюу үгэхэ зорилго табигдана.

Зэдэ станци дээрэ түбхинэһэн эмхи зургаан болон бусад предприятинуудай бэеэ даанхай партийна табан эхин организациин түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн совет эмхидхэгдэһэн байгаа. Тэрэ советтэ парторгнууд, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд оруулагдаба. Тусхайлан хэлэбэл, ашаа абадаг, ябуулдаг баазын, ороохо бэлэдхэлэй пунктын, оньһожоруулагдамал 589-дэхи нүүдэл колонныһ, түмэр замай станциин, дунда һургуулиин парторганизацинуудай юһэн түлөөлэгшэ энэ соведэй гэшүүд юм. Ниитын энэ органой түрүүлэгшээр ороохо бэлэдхэлэй пунктын директор нүхэр Трутнев һунгагданхай. Энэ нэгэдэл хадаа партиин Уставаар тодорхойлогдоһон бэшэ һэн тулада ниитын, һайн дуранай орган болоно. Тэрэнэй абаһан шиидхэбэри коммунист бүхэндэ уялгата бэшэ байна. Энэ совет хүдэлмэри тушаагаа коммунистнуудай урда тоосохо эрхэгүй ааб даа. Тэрэнь мэдээжэ хэрэг.

Совет хүдэлжэ эхилһээр гурбан жэл болобо. Тиин тэндэхидэй хүсэһэн оролдоогыень харюулна гэжэ сэхэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйбди.

Партийна эхин организацинуудай хүдэлмэриие нэгэдхэн хүтэлбэрилхэ, хамтадаа хэлсэжэ, хэмжээ хараалха, зориһоноо хүсэндэнь хүргэхэ аргатай орган боложо шадаа. Жэшээнь, тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохо, хүршэ «Октябрьский» совхоздо шефскэ туһаламжа үзүүлхэ, комсомолой, профсоюзай эмхинүүдэй, клубай хүдэлмэри эмхидхэн хүтэлбэрилхэ асуудалнуудые абаад үзэел даа. Эдэниие хамтаараа хэлсэжэ, шиидхэжэ байхада, хэрэг ехэл урагшатайгаар бүтэдэг шуу.

Агуу Октябриин 50 жэлэй ойе угтажа байха үедөө илангаяа оло дахин сугларжа хөөрэлдэхэ ушар гараа һэн. Посёлогойнгоо түхэл шарайе шэнэдхэн хубилгаха, харгы заһаха, модо тариха, ниитэ-ойлгуулгамжын хүдэлмэри ябуулха гэхэ мэтын шухала асуудалнууд соведэй гэшүүдэй зүдхэмжөөр, тэдэнэй эдэбхитэй хабаадалгатайгаар шиидхэгдэһэн байха юм. Нёдондо зун совхозой таряанай бүртаг үбһэ суглуулгада 200 шахуу хүнүүдые гаргажа, 530 гектарые сэбэрлүүлһэн бэлэй. Үбһэ, таряа хуряалгын үедэшье посёлогой ажалшад оло дахин совхоздо хамһалсаһан жэшээтэй. Теэд хамтаараа, үгэеэ нэгэдэжэ хүсэлөөгүй һаа, эдэ ниитын хүдэлмэриин эмхитэйгээр бүтэхэнь бэрхэтэйл һэн хаш.

Энэ һууринда 25 хүнэй нэгэ доро аргалуулха участково больницын барилга ехэл түбэгтэй хэрэг байһан гэхэ. Гэбэшье соведэй хамааралгатайгаар тэрэ больница бодхоолго хаһа саг соогоо дүүрэһэн, ашаглалгада оруулагдаһан юм. Мүнөө энэ больницада туһаламжын хүнгэн машина абахын, рентгенкабинет нээхын, шүдэ аргалха врачтай болохын хойноһоо тус совет ябуулга хэжэ, мүртэнь оронги. Эгээл «үбшэнтэй» асуудал гэхэдэ, ниитын банитай болохо хэрэг болоно. Гэршье бии. Зүгөөр тэрэниие бэе дээрэ даажа абаха эмхи зургаан олдоногүй. Пекарин баригдаа. Хүн зоной эрилтэ ехэл боложо байдаг һэн туладаа талхаар баридаг зүйлнүүдые олон янзын болгохо гэһэн дурадхал олоор ороно. Энээндэ совет мүнөө анхаралаа хандуулжа байнхай.

Ажалшадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй ябасые совет дээрээ хаража үзэхэ саг болодог. Заримдаа энэ тэрэ гомдол, хэрүүл хэлэшье зүб уруунь шиидхэхэ хэрэг гарадаг. Тосхоной ажабайдалда элдэб ябадал үзэгдэдэг ха юм даа. Нютагаа ариг сэбэрээр байлгаха, ажалай хуули ёһо баримталха, ниитын гурим сахиха асуудалнууд баһал хэлсээн дээрэ табигдаагүйдөө аргаһьгүй.

Тус совет уставаар хараалагдаһан ямаршье эрхэ түлөөлэлтэгүй эмхи байбашье, ойрын сагта хэхэ хүдэлмэреэ түсэблэдэг гуримтай. Гадна соведэй гэшүүд бүтээхэ юумэеэ бэе бэедээ (мэргэжэл шадабариингаа зэргээр) даажа абанхай, тэрэнэй дүүргэлтын түлөө харюусадаг заншалтай. Партийна организацинуудта хамтын сүлдэе болзор соонь зарлуулха оролдолго гаргаха сагшье заримдаа ушардаг. Мүнөө Зэдэ станциин дэргэдэ посёлогой Совет байгуулагдаад байна. Тэрэнэй өөрынгөө хүдэлмэриие нягта барисаатайгаар эмхидхэхые тус соведэйхид эрмэлзэнэ.

Соведэй хүдэлмэридэ дутагдал үгы гэхын аргагүй. Тэрэнэй хараалһан зарим асуудалнууд саг соогоо бүтээгдэнэгүй. Жэшээнь, худалдаа наймаае гуримшуулха, тэндэ хүн зоной хэрэгтэй эд бараа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые гүйсэд бии болгохо асуудал шиидхэбэреэ ёһоор олоогүй байһаар. Тэрэнһээ уламжалан, үхибүүдэй эмхи зургаанууд (эдэнэр эндэ дүрбэ юм) хэрэгтэй һүеэ айлнуудһаа худалдажа абадаг шуу. Энэмнай элүүрые хамгаалха, ариг сэбэрые сахиха ябадалда харша зүйл болоно. Продснабай начальник нүхэр Бекетов совет дээрэ энэ асуудалаар яһала үгээ үгэһэн байха. Теэд үгэдөө юрэдөө, хүрэдэггүй тушаалта юм.

Мүнөө энэ совет үшөө нэгэ шухала асуудал шиидхэхэ ёһотой болоно. Ажалшадай неделидэ хоёр үдэр амардаг болоод байхада, тэдэнэй амаралтын сагые зүбөөр эмхидхэхэ гээшэ гол хэрэг. Соведэй гэшүүдэй анхарал энээндэ хандуулагданхай. Гэбэшье дутагдалнууд олон бии. Ганса соведэй хүсөөр бүтээгдэхэ хэмжээн бэшэ ха юм даа.

Яагаашье хадаа иимэ соведэй хэрэгтэй, аша туһатай, ехэ юумэ бүтээжэ шадаха байһаниинь гурбан жэлэй ажал ябуулгын үрэ дүн эли тодоор гэршэлжэ үгэнэ. Партийна хүдэлмэри эрхилхэ мэргэжэл шадабаритай хүнүүд урган гарана. Соведэй гэшүүд Ш. Д. Монсорунов, Б-С. Т. Мункуев, А. М. Николаев, В. В. Суетин гэхэшэлэн эдэбхитэйгээр, партийна хэрэгэй түлөө үнэһэн малгайгаа абангүй оролдоно гэжэ энэдэ тэмдэглэхэ ушартайбди.

В. КЛОЧИХИН,
«Зэдын үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэ.
Зэдын аймаг.

МАШИНА—ҺААЛИШАДАЙ Х…

Бури һая болотор эндэхи «Улаан Оронго» колхозой түб тосхоной һаалиин фермэдэ бүхы хүдэлмэринь хуу хүнэй гарай хүсөөр лэ хэгдэдэг байгаа.

Хэнэйшье мэдэһээр хүн бүхэнэй 18—20 үнеэдые даажа байгаад, тэдэнэйнгээ эдихэ үбһэ тэжээлые үргэбшэлжэ гү, али тэбэреэр зөөжэ үгэхэ, шабхэ-шабааһыень гараараа этэржэ сэбэрлэхэнь амархан хэрэг бэшэ. Илангаяа тэды олон үнеэдэй хүхэ дэлэн улаан гараараа түхэреэн жэл соо шобторжо гараха гээшэ бүришье хүшэр ажал ха юм.

Тус колхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд һаалишадайнгаа хүдэлмэриие хүнгэдхэхэ, оньһожоруулха тухай нилээд бодомжолжо үзэһэн, элдэб онол арга бэдэрһэн байна.

Тиигэжэ түбэй фермэдэ түрүүшынхеэ үнеэдые оньһон аргаар һааха «ДА-3М» түхэлэй тусхай түхеэрэлгэ толхогдоо һэн.

Түрүүшээр үнеэдые оньһон аргаар һаахадамнай һү шэмэеэ татаха гэжэ зариман һанаата болоһон байгаа. Теэд мүнөө энэ фермэдэ үнеэдые машинаар һаажа эхилһээр оройдоол хоёр һара болобошье, энээнэй алишье талаараа ашагтай һайн байһаниинь элитээр харагдана. Үнеэдэй һү шэмэ нэгэшье доошолоогүй, харин зарим тэды дээшэлһэн байна.

Жэшээлхэдэ, «ДА-3М» түхэлэй оньһон түхеэрэлгээр һаажа эхилһээр һаалишан Цырен-Дари Ленхобоева үнгэрэгшэ январь һарада 14 үнеэдһээ хамта 3306 килограмм һү абаа гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 246 килограмм һү һааһан байна. Февральсоо хамта 3100 килограмм гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө 220 килограмм һү һаагаа. Ондоогоор хэлэбэл, гараар һааһанһаа ехэ болоно.

Комсомол басаган Цырен-Дари Нимаева арбадахи класс дүүргэжэ, механизатор-малшан гэһэн тусхай мэргэжэл шудалаад, мүнөө тэрэ һаалишан боложо, үнеэдые оньһон аргаар һааха шадабари эрхимээр шудалба. Цырен-Дари Нимаева бүхы үнеэдээ машинаар һаажа, һү шэмыень үдэрһөө үдэртэ дээшэлүүлнэ. Январь соо 15 үнеэдһээ хамта 3325 килограмм һү һааһан һаа, үнгэрһэн февраль һарада 3450 килограмм гэхэ гү, али үнеэн бүриһөө 230 килограмм һү абажа шадаа.

Дүршэлтэй бэрхэ һаалишан, коммунистка Нима-Цырен Жапова баһал үнеэдые машинаар һааха мэргэжэлдэ бэрхээр һуража, һү элбэгээр абана.

— Машинаар һаахадамнай үнеэд хожорхо, һү шэмэеэ таташаха үгы юм гү гэжэ түрүүн дэмы зайһан байгаабди. Мүнөө булта энэ машинаяа магтана. Үнеэдээ үдэртөө 2—3 дахин гараараа шобторжо зобохоёо болёод, амараабди гэжэ һаалишаднай хүхюутэй байдаг, —гэжэ нүхэр Жапова хөөрэнэ.

Үнеэдые машинаар һаадаг болоходо, ажалай түрүүшүүл улам олошорно. Ушарынь юуб гэхэдэ, энээнһээ урагша үнеэдээ гараар һаахадаа зариман дүршэл шадабаригүйдэжэ гү, али гар, хурганайнгаа үбдэһэнһөө боложо, дутуу ядуу һаадаг, һүень хүсэд гаргажа шададаггүй байгаа бшуу.

Энэ фермын һаалишад өөһэд хоорондоо социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, һү һааха жэлэй нэгэдэхи квартал… һөө урид, мартын… зорилго табиһан…

Мүнөө «Улаан … зой правлени, пар… лиин фермын аж… бүри һайжаруулж… эмхидхэдэг болох… байна.

А. С…

Нёдондо Анаагай совхозой хонишон Нима Гомбо… зуун эхэ хонин бүриһөө 105 хурьга түлжүүлжэ, Хори… нишодой дунда эрхимлээд, чемпион нэрэ зэргэдэ хүртэ… нүхэр Дондоковой отарада хониной түл һайн абтажа… дээрэ: хонишон Н. Дондоков.

Ф. СОРОК…

ЗУРАГЛАЛ

НАЙДАМТАЙШУУЛАЙ НЭ…

Бүхэн голой сахарит тохойнууд хабарай наранай элшэ туяада шэл мэтэ ялбайн харагдана. Тойроод бамбагар зузаан саһан хүнжэлдэ хушагдаһан тунга һайхан дайда.

— Манай Жаргалантада жэлһээ жэлдэ саһан ехэ ородог, гайхалтай нютаг юм. Тиихэдэнь баруулжаа хадыхэн арбаад модоной газарта, Тамчын тала тээшэ саһан үгы шахуу байха. Хүбшэ тайгадаа дүтэ аад, тиимэ юм гү. Гүнзэгы саһан гээшэмнай малшадта ехэхэн хүшэр байдал ушаруулна, —гэжэ аянаймнай хани, Тельмэнэй нэрэмжэтэ колхозой парткомой секретарь Нима Батомункуевич Очиров хөөрэнэ.

Жаргалантын гүнзэгы саһатай арьбан нюруун арай шамай дабажа, баруун хойто зүг барин ябаһаар, шэдхэ бүтүү шугын хаяада, Бүхэн голдо тулабабди. Эндэ түбхинэһэн хонишодой шэнээргэ, һаруул байшангуудһаа дабирхайтай түлеэнэй хара үтаан бунихана. Аршаан шэнги арюун уһатай Бүхэн гол шалар түхеэрэгдэһэн малшадай байраһаа нэгэ бага холохон байһан уужам хашаа соо сэл ногоон үбһэнэй, һолоомоной сомоонууд жэрылдэнэ.

— Яагаа зохид байра гээшэб! Ээдтэйнь уулзая, — гэхэдэм парткомой секретарь машинаа байлган сасуу:

— Баруун-Тохой ерээбди. Энлэмнай манай колхозой эрхим хонишод Пурбэ-Ханда Доржиевна, Буда-Цырен Пурбуевич Данзановтан ажалладаг. Эдэ нүхэд үбэлэй шэмэрүүн хүйтэндэ түл абалгые түтэс бэлэдхэлтэйгээр угтаа юм, —гэбэ.

Удабашьегүй шүрбэһэлиг, үндэр бэетэй, дүшэ наһанай, габшагай янзын хүн, ахалагша хонишон Данзанай Буда-Цырен гэгшэтэй танилсабабди. Тэрэмнай зугааша дорюун хүн байжа:

— Хониднай гол түлэб түрэжэ, үдэр һүни илгадгүй ажаллажа байнабди. Хатуухан ажал ерээд абинтуулан алдаа. Теэд эбтэй шангаар хүдэлхэдэ алишье юумэн бүтэсэтэй байдаг ха юм. Маанартай хурьга абалсажа байһан Балма Аюшеева, Балма Аюшеева, Антон Югов гэгшэд һайнаар ажаллана. Мүнөө харууһалжа байһан 587 эхэ хониһоо 480 хурьгадые абажа, гээлтэ хоролтогүй түлжүүлжэ байнабди. —гэнэ.

Хашаа соо эдеэлжэ байһан, һаяар хурьгалха эхэ хонидые харахада тобир, хүсэ шадалаар һайн. Хэдэн арбаад хобоо кормушканууд соо шулууһ дабһан, модоной ногоон пэлбүүһэн, зелёнко, үбһэн, татаһан ороохо таряан гэхэ мэтэ тэжээл бии. «Хабарай тэнгэри хагтай богтой» гэжэ арад зон дэмы хэлсэдэггүй. Тэрэниие хараадаа абажа, ямаршье һалхи шуурганай болоо һаа, хонидоо хаагаад эдюулхэ үбһэ, һолоомо тэдэнэр яһала зөөжэ абаа һэн. Хонидой байра-хотон соонь дулаан, хуурай, хохир жэгдэхэнээр дэбдигдэһэн, шиит нойтогүй. Хотоной досоохи олон таһалганууд соо һая хурьгалһан зүүтаад шахуу хонид хурьгадтаяа амяарлагданхай байна. Үбэлэй эртын хурьгад өөдэргэн, хүрьбэдхэ ноохоёо хүсэшэнхэй, дэбхэрэлдэн, тангаршаан наадана, эдеэлнэ.

— Эдэнэй түргэнөөр томо болохо гээшэнь юрэдөө гайхалтай. Теэд ямаршье амитан һайн уһа, тэжээл, зүб харууһалгын хүсэн юм байна. Үбэлэйнгөө хурьгадые кошарно-базова аргаар түлжүүлнэбди. Энэ аргаар харууһалхада хурьгад эхэтэеэ байжа тобир болодог. Түрүүшын 5—6 хоног соо нарай хурьгад эхэтэеэ суг тусхай таһалгада байлгагдаад, эхынь хурьгаяа һайнаар абаһан хойно таба-арба, һүүл тээшээ гуша-дүшөөрнь илганабди, —гэжэ хонишон Буда-Цырен тайлбарилан ойлгуулна.

Хамтадаа манай … зуутаад шахуу … һалагдадаг. Хо… хинь жэлэй түрү… хурьгалхаар үрэ… хүдэлмэриие … байнабди. Тиим… байрха ушар … нин бүриһөө хур… ха, —гээд тэрэ … дүүлгэ.

Сэлэнгын Тель… колхозой түрүү… Цырен Данзанов… гараһаар үнэн… дүшэн наһан… жэлые ажахы… люхо хонин һүре… ашаг шэмыень … тэ бүри мүһэн… Цыренэй ажал… жаргалантынхи… Үнгэрэгшэ жэлд… даг отара 650… руүһалжа, зуун… һөө 96 хурьга а… тогүй түлжүүлэ… дэ хори гаран … шалжа гурэндэ… лойнтоо мүнгэн… мянган түхэрг… Совет засагай 50… … үдэр эрхим… новтан колхозой… лон партийна ко… ясхаланда хүрт… толгой хонёор, а… нагдаһан юм. Тэр… рен Данзанов нү… тала үнэн сэхэ… энэ жэлэй эх… монтожо, арата… тануудые харуу… хабаадаһан.

1968 оной түрү… бан һарын турш… рэмжэтэ колхоз 10… абахаар хараала… түл абаха, тэд… түлжүүлхэ харю… хэрэг Буда-Цыре… тын хэдэн арбаад… гэжэл шадабар… досо хэшээлээр … бөелүүлэгдэхэнь…

Р. Б…

АГИТКОЛЛЕКТИВЭЙ ХҮДЭЛМЭРИ ЗҮБШЭГДЭБЭ

КПСС-эй XX съездын нэрэмжэтэ колхозой партийна комитедэй дэргэдэхи агитколлективэй ябуулжа байһан хүдэлмэри тухай асуудал КПСС-эй райкомой бюро дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ.

— Парткомдо агитаторнуудай тусхай семинарнууд саг үргэлжэ зарлагдадаг байгаа, —гэжэ парткомой секретарь нүхэр Фетисов хөөрэнэ. — Гүүртэ, отара, фермэ бүхэндэ агитаторнууд бии. Тэдэнэр колхозой гэшүүдэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри үнгэргэнэ, социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргана. Гэбэшье, партийна уялгадаа харюусалгагүйгөөр хандадаг агитаторнууд бии. Жэшээлхэдэ, нүхэд Гылыгнилов, Ильина, Олоева болон бусад гүүртэ, отарануудаар ябанагүй. Малшад тэдэниие мүнөөшье болотороо танидаггүй.

Райкомой бюро агитколлективэй хүдэлмэридэ бии байһан дутуу дундануудые эрид һайжаруулха гэжэ партком ба тэрэнэй секретарь нүхэр Фетисовые уялгалаа.

Г. БАДМАЖАПОВ,
КПСС-эй Зэдын райкомой хүдэлмэрилэгшэ.

Үнгэрһэн ойн баярай жэлдэ Буряадай хүдөө ажахын институдан һуралсал-туршалгын ажахын һаалиин гүүртын һаалишан Зинаида Максимова ажалай эрхим амжалта түйлаа. Энэ нүхэрнай даажа абаһан үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 5424 литр һү һааһан юм. Зураг дээрэ: Һаалишан Зинаида Максимова жэлэй туршада 7000 литр һү үгэдэг «Цена» гэжэ үнеэнэйнгээ хажууда.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Пропагандистнарта ТУҺАЛАМЖА

ПРОПАГАНДИСТНАРАЙ ҺА…

Улаан-Үдын барилга-хабсаралгын 3-хи управленидэ марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури шудалха һургуулиин ээлжээтэ хэшээл үнгэргэгдэжэ байба. Пропагандист Петр Андреевич Яхновецкий (управлениин начальнигай орлогшо) тус хэшээл дээрэ шудалагдахаар хараалагдаһан темынгээ гол асуудалнуудые богонихоноор тайлбарилан мэдүүлнэ. Һүүлээрнь урдахи хэшээл дээрэ шудалһан материалайнгаа гол удхые дабтан һануулаад, хаанта засагай унаха үедэ орон доторхи байдалай ямар байһан тухай хөөрэбэ. Ээлжээтэ хэшээл дээрэ шудалагдаха темэнь (1917 оной март—октябрь һарануудай хугасаа) манай Коммунис партиин, мүн ороной түүхэдэ шухала һуури эзэлһэн событинуудаар үнэхөөрөөшье яһала баян, удхатайшье гээшэ. Һурагшадай анхаралые татахын, дүрыень буляахын тула нүхэр Яхновецкий хэшээлээ һонирхолтой, удха түгэлдэр болгохые оролдоно.

В. И. Ленинэй түрэл Россигаа бусажа ерэһэн тухай түрүүшээр хөөрөөд, һүүлээрнь партиин гайхамшагта документ — В. И. Ленинэй Апрельскэ Тезисүүд тухай дэлгэрэнгыгээр, удха түгэлдэрөөр хөөрэжэ оробо.

1917 оной апрелиин 3-най мартагдашагүй үдэр. Финляндска вокзалай талмай дээрэ болоһон уулзалга. Революциин вождиие жагсан тойроһон хүдэлмэришэд, солдадууд ба матросууд багинын хэлэһэн үгэнүүдые анхаралтайгаар шагнана. Энээн тухай пропагандист һонирхолтойгоор хөөрэхэтэйгөө хамта проекционно фонариин ашаар ехэ болгогдоһон фото-зурагуудые харуулна. В. И. Ленинэй Финляндиһаа һуужа ерэһэн паровоз һурагшадые ехэтэ һонирхуулна. Тус паровозые финүүд дурасхаалта тэмдэг болгон мүнөө хадаталжа байдаг. В. И. Ленин Финляндска вокзалай талмай дээрэ үгэ хэлэхэдээ, броневик дээрэ гаража хэлээ һэмнай. Тус броневигэй түүхэ тухай һонирхолтойгоор хөөрөөд, тэрэнэй дүрые харуулба, суута броневик мүнөө музейдэ хадагалаатай байна гэжэ мэдүүлбэ.

В. И. Ленинэй Апрельскэ Тезисүүдэй удха шанарые тайлбарилһанай удаа, тэрэ үеын эрхэ байдалда тааруулан зохёогдоһон партийна программа, пролетариадай үг зорилго тухай нүхэр Яхновецкий хөөрэбэ. «Бүхы засагаа Соведүүдтэ!» гэһэн лозунгын удхые тайлбарилан ойлгуулһанай һүүлээр, тэрэ үедэ революци ямар шутамтайгаар үнгэргэгдэхэ ёһотой байгааб гэжэ хэлэбэ. «Саг зуурын правительстводо ямаршье дэмжэлгэ үгэхэгүй» гэжэ В. И. Ленинэй табиһан эрилтын удхатай һурагшадаа танилсуулаад, тэрэ үедэ партиин ябуулжа байһан экономическа программа тухай пропагандист тобшолон хөөрэбэ.

Хөөрөөнэйнгөө түгэсхэлдэ тобшолол хэхэдээ, түүхэтэ документнууд дотор, В. И. Ленинэй Апрельскэ Тезисүүд дотор революциин шухала асуудалнууд найруулан зохёогдоһон, буржуазно-демократическа революциһаа социалис революцида оролгын программа баталагдаһан юм гэжэ пропагандист ойлгуулба.

Пропагандистын хөөрөө шагнаха үедөө һурагшад В. И. Ленинэй революционно ажал ябуулгые элирүүлһэн фото-зурагуудые хараха аргатай юм. Нүхэр Яхновецкий харуулан ойлгуулха зүйлнүүдые хэрэглэхэдээ, тушаалдаһан зурагуудые харуулдаггүй, харин үнгэрһэн темынгээ гол удхада тааруу, мүн өөр хоорондоо үлхөө барисаатай зурагуудые шэлэжэ абадаг байна. Ушар тиимэһээ хэшээл бүхэниинь һонирхолтой, удха түгэлдэр байдаг.

Хэнэйшье мэдэхээр, пропагандист бүхэн эрдэм һургуулиингаа талаар адли байдаггүй. Һонирхолтой хөөрөө үнгэргэхын тула онсо өөрын шадабари хэрэглэхые оролдодог гээшэ. Гэбэшье пропагандистнарай хэжэ ябаһан ажал хүдэлмэри онсо харюусалгатай.

Нэгэдэхеэр, пропагандист хадаа үзэл сурталай, мүн политическэ талаараа бэлэдхэл ехэтэй байха ёһотой бшуу. Шэнэ темэ шудалха үедөө үе сагай эрхэ байдал мэдэхэ, мүн боложо байһан үйлэ хэрэгүүдэй гол шалтагаане илгаруулжа шадаха, ёһото марксист-ленинец мэтэ тобшолол хэжэ һураха зэргэтэй болоно. Хоёрдохёор, хөөрөөн бүхэниинь удха шэнжэтэй, эрдэм ухаанай талаһаа шалгагдаха болоно. Гурбадахяар, пропагандист һурагшадайнгаа ухаан мэдэрэлэйнь хэмжээе, эрилтыень һайса мэдэхэ зэргэтэй. Тиимэһээ хөөрөөгөө ойлгохын аргагүйгөөр хүрмэнгүй, харин юрын хүнүүдэй ойлгохо, һонирхон байжа шагнаха удхатай болгохо ёһотой бшуу.

Марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури шудалха 3-хи жэлэй олонхи һургуулинууд хэшээлнүүдээ эхилхэдээ, «Капитализмһаа социализмда оролгын хугасаа» гэһэн темэтэй танилсажа захалаа бэлэй. Жэшээнь, үйлэдбэрилгын хүсэн ба үйлэдбэридэхи харилсаан гээшэ юун бэ? гэһэн темээр нэгэ пропагандист хөөрөөгөө эхилһэн байха юм. Тиигээд СССР дотор социализм байгуулха талаар бэелүүлэгдэжэ байһан ленинскэ түсэбэй бүхы асуудалнуудые захаһаань дурдажа захалба. Хэдышье оролдоо, бүхы сагаа гээгээшье һаань, хэшээлынь мүртэйгөөр үнгэрөөгүй, шудалхаар хараалһан темынгээ гол түлэб удхые тайлбарилжа бираагүй бэлэй. Иимэрхүү ушарнууд хаа яанагүй дайралдадаг. Юундэ? Юундэб гэхэдэ, пропагандист теоретическэ эрдэм мэргэжэлээ зүбөөр хэрэглэжэ шаданагүй, миин лэ бүхы юумэн тухай шашагаар хөөрэхөө һанана бшуу.

«Анха түрүүшынгээ хэшээлые үнгэргэхэдөө яахын аргагүй ядалдаа бэлэйб», —гэжэ залуу пропагандист нүхэр Васильева хэлээ һэн. «Бэлдэхыншье яһала бэлдэһэн байгааб, —гэжэ тэрэ хэлэбэ. — Хэрэгтэй гэжэ һанагдаһан уран зохёолшье уншааб, конспект найруулан зохёогоод, харуулан ойлгуулха зүйлнүүдыешье шэлэжэ абааб. Теэд хөөрөөгөө эхилхэдэш (мэгдээ һэн гүб даа, али натаа бэлэйбиб— бүри һананагүйб), хөөрөөнэймни гол зангилаа задараад, харуулан ойлгуулха зүйлнүүдээшье хүсэд хэрэглэжэ шадангүй һалаа һэм. Сагаа зүбөөр хэрэглэжэ шадаагүйһөө боложо олонхи асуудалнуудые хүсэд тайлбарилаагүй, мүн мүртэй тобшололшье хэхэ аргагүй үлөө бэлэйб».

Юундэ иимэрхүү байдал тохёолдоо гээшэб? Манай һанахада, хэшээлдэ бэлдэлгын методико һайса мэдэхэгүйһөө гү, али энээн тухайдаа һайса бодожо үзөөгүй дээрэһээ болоо ха.

Ажал хэрэгээ яһала һайн мэдэхэ, дүй дүршэл ехэтэй пропагандистшье энээниие хараадаа абаха, тобшолол хэхэ ушартай болоно. «Би бүхы юумэ мэдэхэб» гэжэ дээрэлхэжэ огто болохогүй бшуу. Ээлжээтэ хэшээлээ үнгэргэхын тула пропагандист хайшан гэжэ бэлдэхэ ёһотойб?

Нэгэдэхеэр, һуралсалай программатай һайса танилсаха, темынгээ теоретическэ асуудалнуудые шудалха хэрэгтэй. Гадна журнал болон газетэнүүдтэ тунхаглагдаһан (хэрэгтэй гэжэ һанагдаһан) статьянуудые, мүн уран зохёолһоо хэһэгүүдые уншахада, тэрэшэлэн тоо, баримтануудые харуулан ойлгуулха болон техническэ зүйлнүүдые хэрэглэхэдэ аша туһатай байдаг.

Жэшээнь, марксизм-ленинизмын үндэһэ һуури шудалха һургуулиин пропагандист Л. М. Каспарова хэшээлээ үнгэргэхын урда тээ темэеэ һайса шудалдаг, тусхай түсэб зохёодог юм. КПСС-эй түүхэтэй танилсахада һонирхолтой, ехэ удхатайшье. Жэшээнь, һүүлшын (зургаадахи) темынгээ гол асуудалнуудые тэрэ хайшан гэжэ зохёогооб?

Нүхэр Каспарова иимэрхүү түхэлэй юрэнхы түсэб зохёоһон юм:

1. Октябриин восстани бэлдэхын, үнгэргэхын тула В. И. Ленинэй хүтэлбэри доро хүдэлжэ байһан коммунис партиин, мүн ЦК-гай эмхидхэхы, хүтэлбэрилхы үүргые бодотоор харуулха.
2. Социалис революциин үедэ арад зоной дийлэнхи хубинь большевигүүдэй талада байһан юм гэжэ харуулха.
3. Большевигүүдэй хайшан гэжэ восстанида бэлдэһые тодорхой жэшээ дээрэ харуулха.

Энээн дээрэһээ уламжалан, ээлжээтэ хөөрөөгөө үнгэргэхын тула пропагандист иигэжэ түсэблэбэ:

1. Зэбсэгтэ восстани үнгэргэхэ ленинскэ түсэб.
2. Зиновьевой, Каменевэй урбаһан хараа шугамые В. И. Ленинэй элишэлэн сохиһон ушар, мүн партида харша Троцкиин хараа бодол.
3. Смольный—восстаниин штаб.
4. Восстаниин ябаса тухай. «Большевигүүд засагаа абаха ёһотой», «Марксизм ба восстани» гэһэн В. И. Ленинэй бэшэгүүд. Восстани тушаа марксизмын үгэһэн заабариие хайшан гэжэ бэелүүлхэб.
5. Соведүүдэй Бүхэроссин хоёрдохи съезд ба тэрэнэй декредүүд (эб найрамдал, газар тухай В. И. Ленинэй хүтэлбэри доро анха түрүүшын Советскэ правительствын эмхидхэгдэһэн тухай).
6. Агуу Октябриин социалис революциин илан мандаһан шалтагаанууд (дотоодын ба гадаадын), Октябриин революциин удха шанар.

Түсэбэйнгөө зарим нэгэ газарта тэмдэглэлнүүдые … тэмдэглэлнүүдэй … дист (хэрэгтэй газа… хёолһоо хэһэгүүды… баримта, схемэ … хэрэглэхэ ушартай…

Жэшээнь, «Смол… ниин штаб» гэһэн … хэдээ, «Бүмбэрсэ… гоһон арбан үдэр» … дэй номһоо хэһэг … тэ хэшээлдээ … тухайлан хэлэх… ехэ бэлдэһэн, хоо… удхые, үлхөө за… наар зохёоһон … ды шэнээн саг х… үзөө ха.

Пропагандист … дайнгаа ухаан … жээе, наһыень, … ямар мэргэжэлт… хэ ёһотой. Энээ… лоно.

Методикын ном… Ленин ямаршье х… дэхэдээ орёо хүш… далнуудые тайлба… даа Ленин ёһото … жэ ойлгонобди. … Ленин 1904 онд… партиин програм… ческа теориин ас… гандистнарай кру… гэргэһэн байна.

Тус хэшээлэйнь … Юуб гэхэдэ, тэр… бүхэндэ туһа боло… хуряангыгаар үгт…

1. Кризис гэж… мышленностиин д… гүйдэлгэ, үйлэдбэ…

АРАДАЙ ЗӨӨРИДЭ ЭЗЭН ЯНЗААР ХАНДАХА

...манай партийна, со... органууд болон ...зургаануудай ажалшан ...зөөридэ коммунис... болгохын тула олон ...ри ябуулжа байдаг. ...даа, эд зөөриеэ, мүнгэ ...н гэжэ зүбөөр гар... асуудал ажалшадай ...н болон партийна ...зүблөөн дээрэ саг ...н хэлсэгдэдэг, хам... наринаар, бүри хурса ...г болохыень арадай ...лдаг.

...ебэшье республикы... ведомство, зургаанууд... зөөридэ хуули бусаар ...й үшөө бии бай... ...н, сүүдэй шүүжэ ...о баримта гэршэлжэ ...шалтагаан дээрэhээ ...хара hабараа хүр... үбэршэлхэ ушар гара... ...алэн хараад үзэхэ... ...предприяти болон ...д эд зөөриеэ hай... ...й, кадрнуудые шэлэн ...жүүлхэ хүдэлмэри ...гэжэ тодорхойлог...

...hүнэй промышлен... ...лени, «Забайкаллес» ...ажахын министер... ...хабаатай предприя...

тинуудта нягта нарин шалгалта үшөөл хэнэгүй гэжэ элирүүлэгдээ. Ёhын тэдысэл шалгалтын болодог тула бии байhан дутуу дунданууд, мүнгэ ехээр үриhэн, үбэршэлhэн ябадал саг соогоо элирүүлэгдэнэгүй. Энээн дээрэhээ боложо, хулууха hураhан хомхойшуул юунhээшье этээрхэнгүй жэлhээ жэлдэ гэмтэ ябадалаа үргэлжэлүүлжэ байдаг. Бухгалтериин хүдэлмэрилэгшэд, шалгалтын аппарадайхид ашаг олзын оршо, гаршые шалгажа, нийтын социалис зөөрие наринаар сахихын орондо өөhэдөө hэнгэргүйгөөр мүнгэ эдижэрхёод hуудаг байна.

Хомхой ябадалайнгаа түлөө урдань нэгэнтэ бэшэ сүүдлүүлhэн Воронина Зүүн-Сибириин түмэр замай ОРС-до бухгалтераар хүдэлдэг байба. «Һураhан юумэ hураар татуулдаггүй» гэдэгтэл Воронина, № 61 магазинние даагша Ревякина, мүн Лапина гэгшэдтэй үгэ нэгэдэжэ, 5935 түхэриг үбэршэлжэрхиhэн байха юм. № 61 магазинда үригдэhэн аяар 12 мянган түхэриг удаан саг соо Воронинагай мэхэ гохын аргаар мэдэгдэнгүй байгаа. ОРС-ын 15 хүдэлмэрилэгшэд гүрэнэй 26 мянган түхэриг эдиhэнэйнгээ түлөө сүүдэй урда зогсоо. Кадрнуудые зүбөөр шэлэжэ шадаагүйнгөө, нийтын зөөрие наринаар сахяагүйнгөө түлөө ОРС-ын начальник Караманов, ахалагша бухгалтер Кузьмин гэгшэд республикын прокуратурын эрилтээр тушаалhаа сүлөөлэгдөө.

Буркоопсоюзай хүдэлмэридэ горитойхон дутагдалнууд үргэлжэ үзэгдэдэг, гүрэнэй мүнгэ хэдэн мянгаар үбэршэлхэ ушар жэлhээ жэлдэ дабтагдана. Хэды тиигэбэшье Буркоопсоюзай правлени (түрүүлэгшэнь нүхэр Именохоев) бэрхэ кадрнуудые хүмүүжүүлэн гаргахын, эд зөөреэ үргэлжэ наринаар харууhалжа, шалгажа байха талаар мүртэй тодорхой хэмжээ абанагүй. Хэжэнгын, Хяагтын, Яруунын, Загарайн аймпотребсоюзуудта ашагүйхэн ехэ мүнгэнэй дутагдалнууд балшыса элирүүлэгдээ.

Советскэ райпогой складые даагша Бойко гэгшэ урдань сүүдлүүлэгдэhэн хүн. 1964 онhоо 1967 он хүрэтэр абалга эдилгын хуурмаг саарhа табиhан Бойко кооперативай зөөри соо дураараа умбажа, үгэ нэгэдэhэн зонтойгоо 13.216 түхэриг эдеэ бшуу. Михеев Буркоопсоюзай эд бараанай баазада хүдэлхэ зуураа, элдэб арга мэхэ хэжэ, 6396 түхэриг үбэршэлжэрхёо. Энэ гамтэ хэрэгтэ райпогой аяар 30 хүн хабаадажа байгаа бшуу. Һаяшаг республикын Верховно сүүдэй урда дууhан зогсожо, эдиhэн 30 мянган түхэригэйнгөө түлөө зэмэеэ амасаа.

Зарим газарта эд зөөриин тоо бүридхэл ёhын тэдысэ үнгэргэгдэнэ. Иимэ ушарые hамбаашалдаг, зарим хүдэлмэрилэгшэд хуурмаг аргаар мүнгэ гаргашалжа, үрижэрхёод, тэрэнээ нюужа, хэдэн жэлээр мэдүүлэнгүйшье байдаг байна. Жэшээ болгон, ОРС-ын магазинда хүдэлhэн Захаровае абаад үзэе. Тэрэ гурбан жэл удаа амаралтаяа хэрэглээгүй. Энэ саг соо 4 мянган түхэриг Захарова эдижэрхёо. Тиихэдэ Хяагтын аймагай Тамирай сельпогой магазинние даагша Третьякова табан жэл удаа амаралтада гарангүй хүдэлөө. Энэ үе соо 12 мянган түхэриг хоггүй хармаанлажархиhан байха юм.

Худалдаа наймаанай эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд өөhэдынгөө мэдэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ болзор соонь ээлжээтэ амаралтыень үгэжэ, нарин hайнаар шалгалта хүүлэжэ, жэл бүхэндэ материальна эд зөөриин хэмжээ тодорхойлжо байха ёhотой.

Улаан-Үдын мяха-консервын комбинадта, hүнэй промышленностиин управленидэшье социалис эд зөөридэ хайша хэрэгээр хандаhан ушар элирүүлэгдээ.

Мүнгэнэй, мал адууhанай, эд зөөриин тоо бүридхэл согсолон абаха талаар дутагдалнууд Бэшүүрэй, Захааминай, Хоринн, Хэжэнгын, Зэдын аймагуудай колхоз, совхозуудта үзэгдэнэ.

Хэжэнгын совхозой 2-хи отделениин ахалагша хонишон Ц. Д. Ринчиновагай отара дээрэ январь-февраль hарануудта 204 хурьган туража үхэhэн байна. Гэмтэ ябадалаа далдалан нюухын тула Ринчинова үхэhэн хурьгадаа хүндэ мэдүүлэнгүй абаашажа хаяhанаа баригдаа. Энэнь юун дээрэhээ болооб гэхэдэ, тус совхозой дирекциин зүгhөө ямаршье хиналта шалгалта хэгдэдэггүй байгаа ха юм. Түнхэнэй аймагай «Маяк» колхозой үхэр адуулагша Сороковиков, «Эрдэм» совхозой хүдэлмэришэн Грязнов гэгшэд малай үбhэ, комбикорм зоргоороо хулуудаг байhанаа балшыса баригдажа, зэмээ амасаа. Исэнгын совхозой ахалагша бухгалтер Цыдыпов 1965 онhоо 1968 он хүрэтэр хүдэлхэ зуураа саг үргэлжэ мүнгэ эдидэг байhанаа баригдаа, 1812 түхэриг өөрөө эдеэд, үлүү гаража ерэхэдээ отделениин кассаhаа 1000 түхэриг сельпогой наймаашан Дамбаевада үриеэ түлэхыень үгэhэн байха юм. Аймагай үйлэдбэриин управленинүүд (Бэшүүрэй, Яруунын, Хэжэнгын) колхоз, совхозуудай тоо бүридхэлэйнь ямараар эмхидхэгдэhые hулаар шалгана, гарза гай ушаруулагшадтай үшөөл hулаар тэмсэнэ.

Ахалагша бухгалтернуудай харюусалга тон ехэ. Тэдэнэр финансова шалгалта хэжэ, финансова журамые наринаар сахиха гүрэнэй этигэмжэтэ нюурнууд ха юм.

Хаана, ямар газарта ахалагша бухгалтер өөрынгөө арга боломжые гүйсэд хэрэглэжэ, дээдэ шатадань хүргэжэ шаданаб, тэндэ мүнгэ зөөри үриhэн ушар оройдоошье үзэгдэнэгүй.

Жэшээлхэдэ, нүхэр А. И. Газрилин Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадта ахалагша бухгалтераар үнинэй хүдэлжэ байдаг. Эмхитэй hайнаар ажал хүдэлмэреэ табижа шадаhанайнь ашаар арбан жэлэй турша соо гансашье сагаан үбэршэлhэн хүн үзэгдөөгүй.

Министерство болон ведомствонуудэй хирэ хирэ болоод лэ бухгалтернуудай семинар, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэжэ байбалнь, таарамжатай hэн. Тингэбэл түрүү бухгалтернуудай дүй дүршэлые дэмжэн дэлгэрүүлгэдэ туhатай байха бэлэй. Шадамар бэрхэ тоо бүридхэлшэдые урмашуулжа, мүнгэн шаншье үгэжэ байхада яахаб.

Һалихай, хомхой ябадал гаргажа, нийтын зөөридэ обтогшодые хазаарлаха хэрэгтэ ведомственнэ, финансова, нийтын хиналта гол сохилтонь боложо үгэхэ зэргэтэй. Хиналтын зүбөөр табигдаагүйл дээрэhээ имагтал алдуу эндүүнүүд гарана гэжэ дээрэ дурсагдаа hэн.

Арадай хиналтын органууд эдэ асуудалнуудые хараадаа абажа, шалгалта, хиналта хэхэ хүдэлмэри худалдаа наймаанай эмхи зургаанuудта, предприяти болон колхоз, совхозуудта улам hайжаруулха зэргэтэй.

Сүүдэй, милициин болон прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд арадай зөөридэ гар хүрэгшэдтэй шанга тэмсэл ябуулжа, үзэгдэhэн дутагдалнуудые түргөөр элирүүлхэ, зохихо хэмжээ абажа байха болоно. Залхуу хойрог, мэхэ гохо гаогагшадтай тэмсэхын тула революционно хуулиин хурса зэбсэгые хэрэглэхэ, хэблэл, радиогоор тэдэнэй бузагай аашые элишэлhэн hонор тодо статьянуудые гаргажа байха болоно. Арадай зөөридэ обтогшолто эбсэшэгүй байдал коллектив бүхэндэ байгуулха шухала.

Манай гүрэнэй ажалша хүн бүхэн бии болгоhон баялигтаа, зөөри зөөшэдөө эзэн ёhоор хандаха зэргэтэй.

Б-Ц. ЦЫДЕНЖАПОВ,
республикын прокурор, юстициин III шатын советник.

ДУЛЭТЭ ЖАНУУДЭЙ ШАРНУУД

ЦЭДЭН ГАЛСАНОВ

ЮРЭ БУСЫН МҮРЫСӨӨН

Уран зохёолшын тэмдэглэлhээ

...1942 оной зун. Июль ...дэшэлэн Соведүүдэй ...эз зал соо городой ...ороо сугларба. Зари...нок дээрэhээ ерэhэн ...лайнгаа хубсаhаар, ...шоhон нюуртайнууд. ...эн хоног унтаагүй ша...сы соогоо эбhээлээд

...ын hонинние сэхэ дуу...

...Цырендашаяа үзэе. ...эйнгөө ябасые шал...

...ал хүүенэ. Эндэ ПВЗ-...альник Е. Ф. Исупов, ...ртаоргаизациин сек... Богомолов, Ивалгын ...Жамсаранова болон ...ажалшад бүри халуу...дэнэ. Бидэнэр тэдэнэй ...ко, хөөрэлдөөнь дэг...гарнай, хүн зон хүл ...н бодожо, альга та...ошобо. Иигэжэ манай ...ажалшад Баруун-Хой... 11-дэхи армиин түлөө...лахи газар дээрээ үг...ээ хоймор талада урин ...дунда нютагаймнай ху... алдарта снайпер Цы...иев, ахалагша полит... Арджиони, лейтенант ...улаанармеец И. Тимо... бусад байгаа.

...альга адхалсаан. ...барилдээн. Хани ёhо...лан. Ушар юуб гэхэдэ, ...Майн 1-нэй hайндэрөөр ...бликын түлөөлэгшэд ..., бэлэг сэлэгээ бари...дтэй танилсаhан бай... ...манай хүдэлмэришэн ...н мэргэн буудагша ...ээгэй ажалшан Жам...лон улаанармеец Ти...ад аха дүүгэй хани бэ...оо hэн. Тэрэ гэнэнhээ ...фронт хоёрой хоорондо, ...ад, дайша 11-дэхи ар...орондо хани халуун ...улагдаhан, дайшалхы ... мүрысөөн баталагда... ...гэнhээ хойшо Бу...ад, армиин сэрэгшэд ...шалалсадаг, мүры...ябасые шалгалсадаг, ...ганнуудые абалсадаг ...лоо бэлэй.

...сэрэгэй түлөөлэгшэд ...н Сэрэгэй Соведэй ...ние командалагша генерал-лейтенант Морозов, бригадна комиссар Шабанов болон бусадай гар табилгатай бэшэг хүргэжэ ерээ.

«Хүндэтэ нүхэдүүд!

Баруун-Хойто фронтын Улаан Армиин Н-скэ соединениин сэрэгшэд, командирнууд болон политхүдэлмэрилэгшэдэй зүгhөө таанарта зүрхэнэй халуун дайшалхы баяр мэндэ хүргэнэ.

Май hара соо манай частьнуудта таанарай түлөөлэгшэдэй ерэhэн, таанарай эльгээhэн Улаан туг, Майн нэгэнэй бэлэгүүд, таанарай түлөөлэгшэдэй хэлэhэн үгэнүүд арминмнай алба хэгшэдэй дунда дайшалхы мүрысөөнэй ехэхэн дэбжэлтэ үзүүлбэ.

Буряад ороной ажалшадтай байгуулhан манай барисаан улам бэхижэхэ, баатар-сэрэгшэ Цырендаша Доржиев болон ажалай герой Цындэ Жамсаранова мэтын тиимэ түрүүшүүлые олоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ гайхамшагта үрэ үгэхэ гэжэ лаб этигэнэбди».

Манда айлшалжа ерээшэ фронтовигууд республикын олохон нютагуудаар, город, предприятинуудаар ябажа, дайшалхы ябуулганууд тухайгаа, абаhан уялгануудаа яажа дүүргэжэ байhанаа хөөрэжэ үгөө hэн. Армиин сэрэгшэд тэрэ үедэ Демянск—Старая Русса шадар хүреэлэгдэhэн 16-дахи фашис армиие бута сохин нэрбэжэ байгаа юм. Мүн манай республикын ажалшад өөhэдынгөө уялгануудые одоол унаhан малгайгаа абангүйгөөр дүүргэжэ байhанаа элидхэбэ.

Тиигэжэ хоёр талын үрэ дүнгүүд урма зориг бадаруулмаар байгаа. Удаань фронтын сэрэгүүдэй болон тылэй ажалшадай хоорондохи мүрысөөе улам үргэдхэхэ, саашань үргэлжэлүүлхэ гэжэ хэлсээд, шэнэ договор баталагдаhан юм...

* * *

Газетэнүүдэй шарлашаhан хайшаладhад—урдамни. Хойно-хойноhoонь ираад, түүбэрилэн тобшолоё.

* * *

Улаан-Үдэ. «ПВЗ-гэй шэрэм шудхалгын цехэй мастер Александр Лапкин ажал дээрээ нарижуулга ухаашалан хэжэ, түсэбөө зуун табин процент дүүргэдэг болобо...

Булад шудхалгын цехэй шудхууриин агрегадуудые заhабарилдаг хүдэлмэришэд мартен пеэшэнүүдэй дундахи баганые 18 часай орондо час хахад соо заhабарилдаг болоо...

Вагон хабсаралгын цехэй дархашуулай бригада нүхэр Фирсовэй хүтэлбэри доро даабаряа 200—300 процент хүрэтэр дүүргэнэ...»

* * *

Баруун-Хойто фронт. Манай сэрэгшэд доботложо байгаа. Энэ үедэ гэнтэ манайхиние гитлеровецүүд гэнэдхээжэ, ой соохоо үй-хай буудаба. Доботолоошод яахашье аргагүйдөөд, хэбтэбэ. Буряад пулемётчик Цырендоржиев тэндэ фашистнуудые хэhээхэ гэжэ шиидээд, жалга соогуур нюусаар мүлхин ошожо, «Максим» пулемёдойнгоо мэргые шалгаба. Дайсад олоороо хяргуулжа тэнтэ ойлгоходоо, манай пулемётчигые агнажа ороо. Удангүй Цырендоржиев шархатаа. Тиибэшье байлдаагаа таhалдуулаагүй, пулемёдоо ондоо газарта шэрэжэ абаашаад, буудажал хэбтэбэ. Илалтата байлдаанай hүүлээр харан гэхэдэ, зоримгой Цырендоржиевай расчёдой урда 107 эзэмдэгшэд шархяа хатааhан арбайлдажа хэбтэбэ. Гадна өөрөө үшөө 17 фашистые винтовкоор буудаhан байгаа...»

* * *

Улаан-Үдэ. «Механлидай» фронтовой бригадын гэшүүн Володя Доржиев нормоёо үдэр бүри 250—300 процентээр дүүргэнэ, hаяхан фронтын тон яаралтай захил дүүргэлгэн дээрэ тэрэ хүбүүн 7 нормо бүтээгээ!

Тылэй гвардеец Филимонов хоёр хүнэй орондо үргэлжэ ажаллана. Халаанайнгаа даалгабарине 300—350 процентээр дүүргэдэг табьяатай».

* * *

Баруун-Хойто фронт. Суута снайпер Цырендаша Доржиев «агнууридаа» гараба. Нуугадаа гэтэжэ нилээд хэбтэhэнэйнгээ удаа, дүүрэн эдеэ хоол хэhэн мэшээгүүдые үргэлhэн гурбан гитлеровецүүдэй бухэгэнэлдэхые хараба.

— Гэдэhээ үлдөө бы. Садатарнь, байз, эдеэлүүлhүүб гэжэ аман соогоо дуугараад, шагаажашагаажа шабхаяа даражархиба. Дахуулаад ябаhан фашистнь данхагад гээд hуушаба. Нүгөө хоёрынь мэшээгүүдээ хаяжархёод, ой руу гүйлдэшэбэ. Гүзөөнэйнгөө холшогоноходо хаана ошохобши, уданшьегүй тэрэ хоёр hөэргөө булташалдаба. Хойноhоонь долоо-найман хүн мүлхилдэбэ.

— Ягаа hүрхэй юумэнүүдэбта! — гээд, Цырендаша хойно-хойноhоонь хоёр буудажархина. Цырендашын нэгэшье hомон талаар ошодоггүйнь мэдээжэ. Түрүүшын хоёрой тарайлдахалаар, нүгөөдүүлынь баhа ой руу талиналдашана.

Буряад орон. Загарайн аймагай ажалшад Улаан Армида.

Үдэшэ харанхы болотор тэдэнэр мэшээгүүдтээ хүрэжэ шадаагүй. Тэдэнэй сэрэгшэд хооhоор үлэжэ, мэргэн буушымнай дансада гурбан гитлеровецүүдэй үхэhэн тоо хадууругдаба. Туhалха жасада хоёр неделиин турша соо 77 паар валенка, 167 баарья, 142 паар ноohон оймhо, 104 хониной арhа, 105 килограмм ноohо, 33 дулаан малгай болон бусад олон зүйлнүүдые суглуулжа фронт эльгээгээ. Мүнгөөр 10.300 түхэриг оруулаа.

Мухар-Шэбэрэй аймагай колхозууд гитлеровскэ эзэмдэгшэдhээ hүйлтэ ороhон аха дүү колхозниггуудта туhаламжа болгон, 607 га таряа тариба.

Баруун-Хойто фронт. Тус фронтын солото снайпер Жамбал Тулаевта иимэ бэшэг ерэбэ: «Шамда бэлэгээ эльгээбэб — шуhанайнгаа сэнгээр дайсанhаа буляан абаhан, намдаа ехэл үнэтэй буугай дурамбай-хараа. Иимэ хараатай буугаар би Испанида фашистнарай шуhа яhала адхуулаа hэм. Ши энээгээрнь шадаал hаа олон гитлеровецүүдые унагаагаарай. Хүндэтэ Улаан Армиин сэрэгшэ, би шамтай сэдьхэл бодолоороо нэгэнби». Энэ халуун бэшэг, иимэ ехэ бэлэг Ураалай заводой слесарь, урдань Интернациональна бригадын солото снайпер ябаhан австриец Адольф Строкка эльгээhэн байба.

Жамбал иимэ дурамбай-хараа баяртайгаар буудаа тодхоод, тэрэ үдэртөө долоон алуургшадые унагааба.

* * *

Иимэ гайхамшаг дурасхаалта мүрысөөнэй түлэг дунда Баруун-Хойто фронтын сэрэгшэдтэ манай республикын ажалшад иимэ бэшэг эльгээhэн юм.

«Хүндэтэ нүхэдүүд, манай ханинар!

Буряад оронние таанадhаа хэдэн мянгаад километр таhална... Гүнзэгы тылдэ ажаллажа байhан бидэнэр имагтал таанартайгаа, Эсэгэ ороноо хамгаалагшадтайгаа нэгэн hаналтай, нэгэн зорилготой байнабди. Таанарай шэн габьяа, дайнай илалтанууд бидэниие ажалай шэнэ шэнэ амжалтануудта зоригжуулаа...

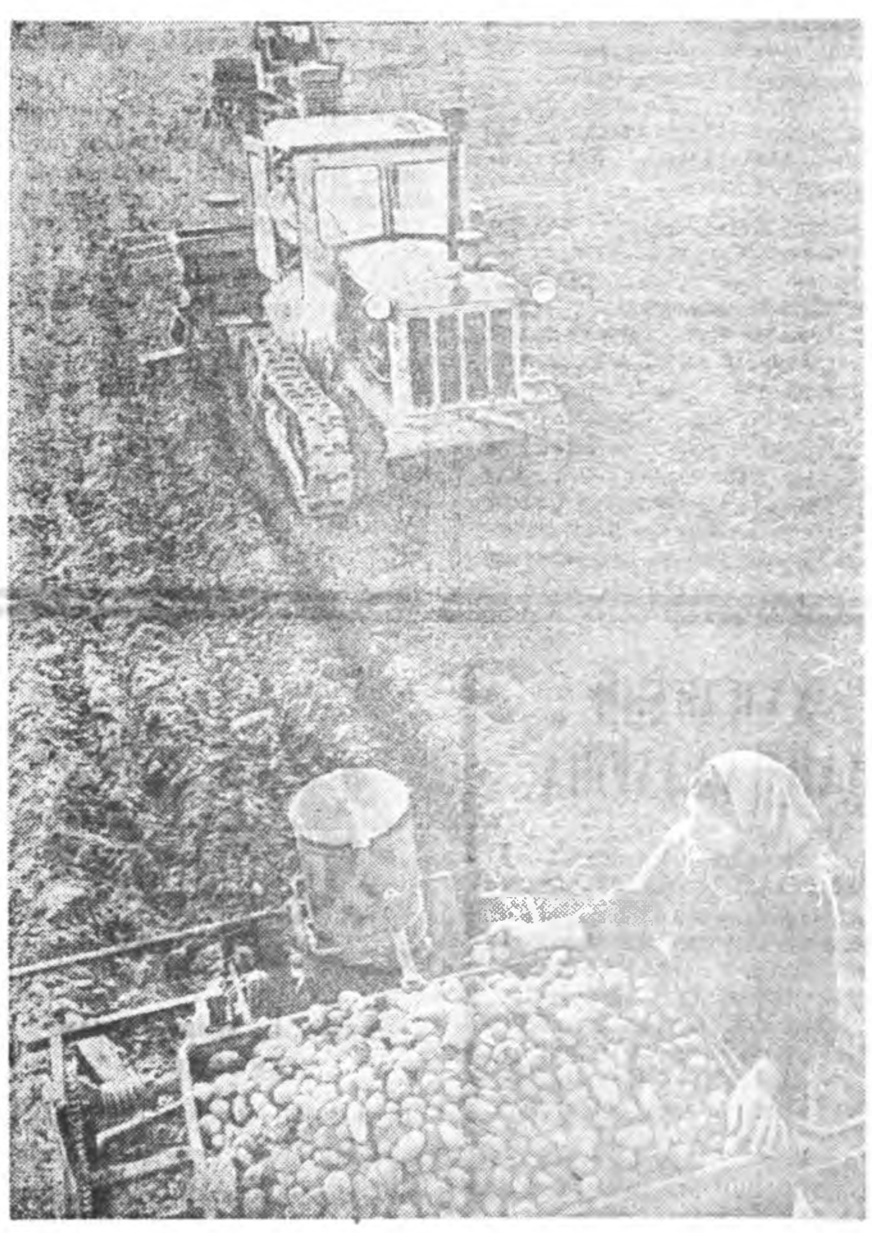
Агууехэ Ленинэй илалта түгэс Улаан туг доро манай түрэл Улаан Арми, манай түрэл аха дүүнэр, илалтын түлхюур гартаа лаб барижа, дайсанаа улам улам шангаар сохихо, Эхэ оронhоо үгы болгон намнаха, дайнай үүсхэлые улам батаар гартаа абаха гэжэ лаб найданабди. Нэгэшье гитлеровецые нангин түрэл газар дээрээ бү үлөөгты!..»

Арад зоной энэ ехэ захяае манай алдарта Улаан Арми нэрэтэй солотойгоор дүүргээ!

* * *

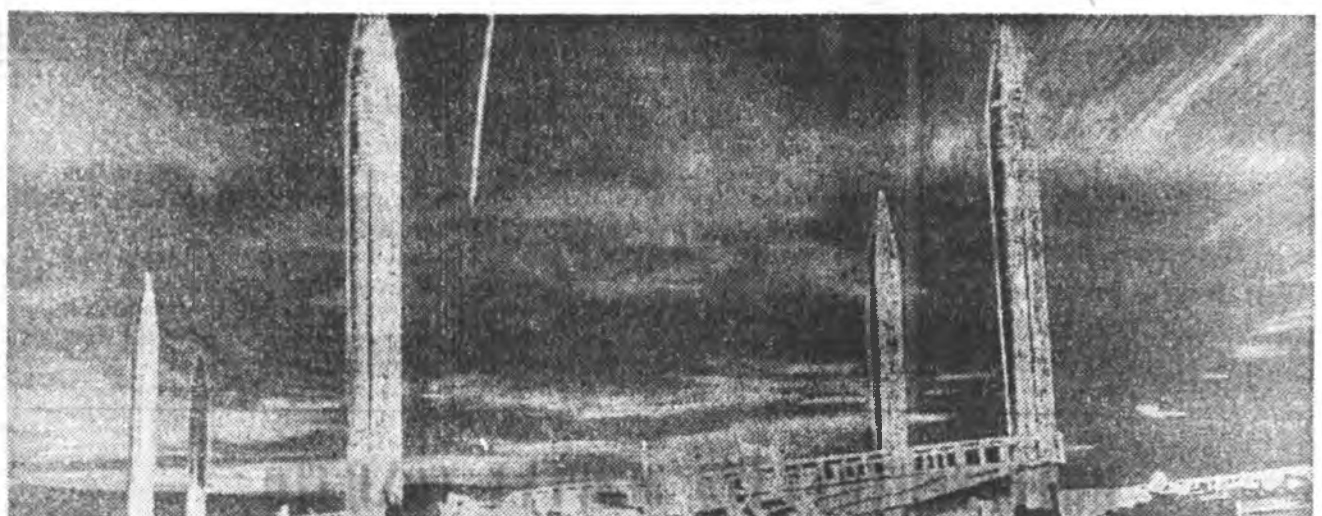
Иимэ ехэ, юрэ бусын мүрысөөн — фронт тыл хоёрой таhаршагүй холбоое булад гагнууряар батажуулhан урилдаан манай Буряад ороной ажалшадай болон Баруун-Хойто фронтын сэрэгшэдэй хоорондо хэдэн жэл соо үргэлжэлhэн юм.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

АЗЕРБАЙДЖАНАЙ ССР. Таузска районой нэгэдэхи совхозой ажалшад (зураг дээрэ): хартаабхын тарилга эхилбэ. Энэ жэлдэ тус ажахынхид 450 гектарта хартаабха тариха юм.

ТАСС-ай фотохронико.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Совет Арми мүнөө үедэ.

АПН-эй фото.

...ЛЬГЭР ЖЭШЭЭ

...гүйдэлгэ, хэрэглэм...ээр үйлэдбэрилгэ.

...ленна кризис юун бэ? ...нуудай зогсолго, үй...продукци наймаалха ... панхаруудталга,

...эhээ гадуур үйлэд...

...ар байхаб?

...н, пролетари болоод, ... бүридэн, мүнөөнэй ...баралга.

...эхын тула үйлэдбэ...

...ренци, тэрэнэй улас...хэл шэнжэ, худалдаа ...онhоо уланхаталга, ...н асари ехэ ургалта... ...шад олон, абагша...

...змын үедэ кризисүүд ...гөөр, мүн зайлаша...жо байдаг г. м.

...н асуудал бүхэндөө ...ар бэлдэдэг байhан ... асуудал бүхэниинь ...тай, харюуншье даа...бэлэй. Капиталис бай...ол шанарые, мүн эко...мизүүдэй шалтагаае ...лэн ойлгохо, тиимэ... революциин тэмсэ...жа ябаhан революци... үг зорилгые зүрхэ ...гөөр мэдэрхэ аргатай ...

...гөө ойлгосотой бай... И. Ленин тодорхой тоо ...ые, жэшээнүүдые хэ...лhан. Гадна, партийна ...тай хөөрөө үнгэргэхэ ...еэн бүхэнөө хэды часай туршада үнгэргэхэ тухайдаа бэшэдэг hэн ха. Энээн дээрэhээ ямар тобшолол хэлтэйб? Темынгээ асуудал бүхэниие бодожо үзэхэ, ямар тоо баримта, жэшээ хэрэглэхэ, хэды шэнээн сагай туршада үнгэргэжэ үрдихэ тухайдаа hаналаа табиха шухала. Нэн түрүүн hурагшадые hонирхуулжа шадаха хэрэгтэй бшуу даа. Энэмнай тиимэшье хүнгэн хэрэг бэшэ. Үгэ, мэдүүлэл бүхэн ойлгосотой, hонирхолтой байха ёhотой.

Харгы замай хүдэлмэришэдэй Бүхэроссин съезд дээрэ (1921 он) В. И. Ленин үгэ хэлэхэдээ иигэжэ эхилhэн юм: «Мүнөө, танай hууhан зал соо орохотойгоо хамта, иимэрхүү плакат харабаб:

«Хүдэлмэришэн ба таряашадай эзэмдэлгэдэ заха хизаар гээшэ байхагүй...» Тус плакадай тад буруугаар найруулан бэшэгдэhэние тэмдэглэхэдэнь, хүдэлмэришэд яахын аргагүй hонирхоо бэлэй. В. И. Ленин үгэ хэлэхэдээ, тон юрэнхыгөөр, бүгэдэнэй ойлгохоор хэлэдэг байhан. Жэшээнь, комсомолой гурбадахи съезд дээрэ үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ эхилhэн байна: «Нүхэдүүд, коммунис залуушуулай союзай гол зорилгонууд ямар байха ёhотойб гэhэн темээр мүнөөдэр хөөрөө үнгэргэхэ хүсэлэнтэйб».

Пропагандистын ажал хүдэлмэридэ угаа ехэ туhа уран зохёол хүргэнэ. Жэшээнь, Улаан-Үдэ хотын № 65 hургуулиин пропагандист Л. М. Курдюкова В. И. Ленинэй «Материализм ба эмпириокритицизм» гэhэн зохёолоор хэшээл үнгэргэхэдөө, уран зохёол хэрэглэhэн байха юм. Хөөрөөгөө эхилхын урда тээ поэт Н. Асеевэй шүлэгүүдhээ бодосто (материдэ) дүтэрхүү удхатай бадагуудые эршэтэйгээр уянгалан уншахадань, хүнүүд аргагүй hонирхоо, хэшээлынщье урагшатайгаар үнгэрөө бэлэй. Тус темэ шудалхын тула XIX ба XX зуун жэлнүүдэй үедэ түйлагдаhан эрдэм наукын асари ехэ түйлалтануудые харуулhан тусхай таблица бэлдэhэн, мүн «Жюлио-Кюриин гэр бүлэ» гэhэн фильм харуулhан юм.

Уран зохёол хэрэглэхэдэ hайншье hаа, хэмhээ хэтэржэ болохогүй. «Хэшээл үнгэргөө hаа—дүүрээ» гэдэг пропагандист hурагшадтайгаа хэзээдэшье нүхэсэжэ тэдэнэйнгээ дурые буляажа шадахагүй. Конспект руу шагаажа, ном соо бэшэгдэhэн юумые тэрэ хэбээрнь уншаха болоо hаа, хэнэйшье мэдэхээр, холо ошогдохогүй. Харин үетэн нүхэдтэйгөө үдэр бүхэндэ хөөрэлдэжэ байhан мэтээр хөөрөөгөө үнгэргэхэ шухала.

Теоретическэ талаараа түгэс бэлэдхэлтэй пропагандистнар мүнөө яhала олон. Гэбэшье манда миин лэ пропагандистын «уялга» дүүргэhэн хүнүүд хэрэггүй, харин олониитын дунда туhатай юумэ хэжэ байhанаа сэдьхэлэйнгээ гүнзэгыhөө мэдэрhэн, имагтал коммунис заршамай ёhо гурим бодотоор мэдэхэ, хүмүүжүүлэгшын харюусалгатайхан үүргэ бэелүүлжэ шадаха хүнүүд хэрэгтэй бшуу.

В. ЗАИКИНА,
КПСС-эй Буряадай обкомой Политгэгээрэлэй байшангай консультант.

БАГШЫН ЖЭШЭЭ

Хурамхаан нютагта ажаhуудаг Жамсаран гэжэ айлайда хүбүүн түрэжэ, эсэгэнь тэрээндээ Цыван гэжэ нэрэ үгөө бэлэй.

Хүбүүниинь эсэгынгээ hанаhанда хүрэжэ шадаа. Мүнөө багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ Буряадай институдые (ИУУ) олохон жэлэй туршада хүтэлбэрилжэ ябана.

Арбан табатайдаа артель хамтын ажалда хамсыгаа шуужа ороо. Анзаhа барижа газаршье хахалаа, таряа хуряалгадашье ябалсаа, малшье адуулжа үзөө. Тэрэниие «ажалша, шуран бэрхэ хүбүүн боложо ябана» гэжэ нютагаархиниинь магтан хэлсээ.

Комсомолшуулай хүдэлмэридэ Цыван ехэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа, залуушуулай секретариниишье болоо. Арбан долоотойдоо нютагайнгаа хүнүүдтэ ном заажа эхилээ.

Иигэжэ эрдэмэй орьёл өөдэ эдир залуу Жамсарано дүүлижэ эхилээ hэн.

Гэбэшье «миниие эрдэм үшөө бага, саашаа hураха хэрэгтэй» гэжэ нүхэр Жамсарано шиидээд, 1938 ондо Улаан-Үдэдэ ерээ hэн... Рабфак... Һүүлээрнь ород хэлэнэй багшанарые бэлдэхэ жэлэй курс дүүргэбэ. Удаань hургуулида hөөргөө хүдэлжэ захалба. Энэ үеhөө эхилжэ багшын бэлиг шалабари үргэн нийтэдэ элеэр харагдажа эхилээ.

Мүнөөшье хүрэтэр Корсаковска, Ленинэй замай hургуулинуудта hураhан үхибүүд Цыван Жамсарановичта ном заалгаhанаа мартадаггүй, холо досоогоо hанажа ябадаг. Тэдэнэр багшаяа магтадаг, хүндэлдэг, хододоо дурдадаг.

Үхибүүдэй ядабаригүйгөөр hураха хэрэгтэ таарамжатай эрхэ байдал олгохын түлөө бүхы хүсэ шадалаа гаргажа ябаа. Кабанскын аймагай гүйсэдкомой гэгээрэлэй таhагые, Улаан-Үдын ГорОНО-е даагшаар хүдэлөө.

Тиихэдэ:

— Һургуули бүхэндэ нэгэшье парта хооhон байха зэргэгүй, үхибүүд булта hураха ёhотой. Эхэ эсэгэhээ гээгдэжэ, үншэрhэн үхибүүдтэ туhалха, — гэhэн шанга эрилтэ табидаг, эдихэ хоол, үмдэхэ хубсаhаар муушаг үхибүүдтэ туhаламжа үзүүлдэг hэн. Һургуулиин директорнуудтэй хамта айлнуудаар ябажа, үхибүүдэй байра байдалтай танилсажа, заримда туhа хүргэдэг байhан.

Мүнөө Цыван Жамсаранович багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ Буряадай институдай директорээр 9-хи жэлээ хүдэлнэ. Бага бэшэ саг! Тэрэнэй хүтэлбэри доро институт нилээд hонирхолтой хүдэлмэри ябуулжа байдаг. Хото, хүдөөгэй багшанар эндэ түрүү hургуули ба багшанарай дүй дүршэлтэй бодотоор танилсадаг, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлдэг.

Эндэ курс болон семинарнуудта багшанар ганса методикын гү даа, али багшалалгын бусад асуудалнуудые зүбшэн хэлсэдэг бэшэ, мүн уласхоорондын, бэшэшье байдалаар лекцинүүдые шагнадаг.

Тодорхойлбол, хэшээл бүхэниие олон янзын гуримаар яажа үнгэргэхые, үхибүүдэй ухаан бодолые хүгжөөхэ онол аргануд тухай мэргэжэлтэд ИУУ-дэ үргэнөөр зүбшэн хэлсэдэг. Городой дээдэ ба олон дунда hургуулинуудай дүй дүршэлтэй хүдөөhөө ерэhэн багшанар ехээр hонирхожо танилсадаг.

Кино харуулха, лентэ дээрэ бэшэгдэhэн шүлэг, дуу хүгжэм шагнаха хэшээлнүүдые манай республикын багшанар шадамараар, hонирхолтойгоор үнгэргэдэг болоо. Энэ—бусадта үльгэр жэшээ болон дэлгэрнэ.

Гадна институдта жэл бүри «Педагогическа уншалганууд» эмхидхэгдэнэ. Һайн статья, элидхэлнүүд тусхай ном болгогдон эндэhээ хэблэгдэн гарана.

Тоолохо болоо hаа, институдай эмхидхэжэ байhан бэшэшье хүдэлмэри олон даа!

Гадна Цыван Жамсаранович нийтын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Оло дахин райсовет, горсоведэй депутадаар hунгагдаhан, КПСС-эй райкомой гэшүүнээр hунгагдаа. Мүн бэрхэ лектор, пропагандист гэжэ олондо мэдээжэ.

Долоон жэлэй туршада тэрэ РСФСР-эй педагогическа обществын Буряадай отделениин түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлнэ.

Цыван Жамсарано мүнөө 50 наhа гүйсэбэ. Арадай гэгээрэлэй хүдэлмэридэ ороhоор 30 гаран жэл болобо.

Манай парти, правительство тэрэнэй габьяа үндэрөөр сэгнэжэ, «Арадай гэгээрэлэй отличник», «РСФСР-эй габьяата багша» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ нүхэр Жамсаранодо олгоhон, «Ажалдаа шалгарhанай түлөө» гэhэн медаляар шагнанхай.

К. ОЛЗОЕВ,
РСФСР-эй габьяата багша.

СИБИРИИН ХОЁР ҮЕ САГ

«Россин хүсэ шадал Сибирээр нэмээгдэхэ байна...»
Михаил ЛОМОНОСОВ.

...Арба миллион дүрбэлжэн километр, СССР-эй газар дайдын хахадынь, Азиин дүрбэнэй нэгэ хубя. Айхабтар ехэ тоонуудаар тодорхойлогдодог үнэтэ зүйлнүүдэй газар. Мүнөө Сибирь иимэ байна. Зүрхэндэ хүйтэ даамаар үльгэр домог энэ газар тухай мүнөө болотор дэлхэй дээрэ хэлсэдэг. Зүгөөр мүнөө үеын Сибирьтэ ошожо үзэһэн хүн энээнэй ямар орон байһыень харана. Совет засагай жэлнүүдтэ эндэ мянган шэнэ түб газарнууд, университедүүд, һургуулинууд, театрнууд бии болгогдонхой. Эндэ асари ехэ электростанцинууд бии болоо, сэсэрлигүүд урган гараа, тэндэнь гансал яблока бэшэ, мүн виноград эдеэшэнэ.

XVI зуун жэлэй эсэс багта Ермагай дружинингууд Ураалай саана гараа. Номещигүүдэй хатуу шанга дарлалтаһаа бэеэ хамгаалха гэһэн, мэдэгдээгүй юумэ мэдэжэ абахые эрмэлзэһэн хэдэн олон мянган ород хүнүүд «нарые угтан» тэгүүлээ. Россида, өөрынгөө арадта алба хэхэ гэһэн оролдолго таряашан Ерофей Хабаровые «Дауриин газар» бэдэрэлгэдэ ябуулаа. Мүн лэ тиимэ хүсэлтэйгөөр хасаг Семен Дежнев Зүүн зүг тээшэ ябажа, хабтагар оёортой онгосоор Номгон, Мүльһэтэ хоёр океан гаталан, Америкэһээ Азиие һалгааһан хоолой олоо юм. Тэдэнэрэй ханинар Японоо ошохо зам олюо. Амар мүрэние, Охотско далайн эрьеые шэнжэлээ, Ленын адаг хүрэжэ, Хойто-Америкын баруун эрьенүүдые, Курильска аралнуудые нээгээ.

Сибирь хадаа ерээдүйн ехэ удха шанартай хизаар мүн!—гэжэ 1917 оной октябрьда хуули засагые абаһан большевигүүд хэлээ юм. Граждан дайнай хатуу шанга байлдаануудай һүүлээр сибириинхид өөрынгөө газар дайдаһаа гадаадынхидые үлдэн намнаа.

1918 ондо Кузнецкэ бассейнэй баялигые шэнжэлэн үзэхын тула түрүүшын бүлэг геологууд Сибирь ябуулагдана. Нүгөөдэ нэгэ экспедици Хойто далайн ерээдүйн замаар аяншалха корабльнуудые түлишөөр хангаха арга боломжонуудые тодорхойлхын тула Хойто зүг ошоно. «Совет засагай ээлжээтэ зорилгонууд» гэжэ гайхамшагта зохёол соогоо Ленин Ураалай рудануудай болон Кузбассай түлишын үндэһэ һуури дээрэ Урало-Кузнецкэ комбинат байгуулгын проект хараалһан байна. Соведүүдэй Бүхэроссин XIII съезд дээрэ Сибириин айхабтар ехэ баялигууд тухай хэлээ. «Эдеэ хоолой налог тухай» статья соогоо Ленин Сибирине эршэ зоригтойгоор ашаглаха гэжэ дахяад уряална.

Ородой түүхэшэн, публицист Николай Ядринцевай «Колони шэнги Сибирь» (Санкт-Петербург, 1882 он) гэжэ мүнөө ехэ хомор болошоһон ном уншахада, Сибирие Октябриин революциин ямараар хубилгаһаниинь бүри эли болодог.

Социалис Сибирь болон Алас-Дурна зүг хадаа ороной шулуу нүүрһэнэй хэбтэшэнүүдэй арбанай юһэн хубь, ой модоной 71 процент, гидроэнергетическэ баялигуудай, тухайлхада, тэрэл хирэнь, түмэрэй рудагай айхабтар ехэ баялиг мүн болоно. Алмазуудай, алтанай, полиметаллнуудай айхабтар ехэ баялигууд мүн лэ Сибирьтэ юм. Тиихэдэ геологууд шэнэ юумэнүүдэй олдоһон тухай мэдээсэнэ. Геофизигүүд Нарымда түмэрэй рудагай айхабтар ехэ баялиг олоо. Тэрэнэй миин лэ урда хубинь гурбан зуун миллиард тонно болоно!

«Сибирь бүхыдөө — нефтиин океан дээрэ тамаржа байдаг олтирог мүн»,—гэжэ Наукануудай академиин Сибириин отделениин эрдэмтэд баталан хэлэдэг. Сибирь хадаа гансал СССР-эй бэшэ, мүн бүхы дэлхэйн айхабтар ехэ энергетическэ барилга мүн. Эндэ томо гидро болон теплоэлектростанцинууд баригдаа, баригдажашье байна, бүхэли энергетическэ комплекснууд байгуулагдана. Красноярска хизаартахи айхабтар хүсэтэ арбан тепловой станцине холбоһон «Чулмыска сахаригыешье» абаад үзэе. СССР дотор хамта дээрээ 1958 ондо үйлэдбэрилэгдэһэндэ орходоо үлүү ехэ энерги эдэ станцинууд үгэхэ байна.

Мүнөө Сибирь революциин урда тээхи бүхы Россида үйлэдбэрилэгдэһэнтэй жэшээлэшэгүй ехэ булад, шэрэм, прокат, минеральна үтэгжүүлгэ, цемент, нүүрһэ болон электроэнерги үгэнэ. Ороной индустриальна хүгжэлтын түбынь зүүлжээ, Сибирь хүдар боложо байна.

Саашадаа Сибирь ороной энерги ехээр хэрэглэдэг бүхы үйлэдбэринүүдэй гол газар, хара болон үнгэтэ металлургиин хүсэтэ үндэһэ һуури болохо, тиихэдэ Сибирьтэ нефть олдожо, энэ хизаарые саашадань индустриализацилха нэмэлтэ арга боломжо бии болоо.

Бүхы юумэн—үхибүүдэй нааданхайһаа эхилээд, программата жолоодолготой асари ехэ станогуудые. Тон нарин радиодетальһаа эхилээд, хүсэтэ генераторнуудые, сеялкэнүүд, тракторнуудһаа эхилээд, автоматическа лининүүд хүрэтэр юумэнүүдые үйлэдбэрилдэг хүсэтэ индустриальна районууд, промышленна комплекснууд, заводууд — мүнөө үеын Сибирь иимэ байна.

Гансал Новосибирскын заводуудай продукци дэлхэйн дүшэн оронууд хүдар эльгээгдэнэ. Дэлхэйн машина бүтээлгэдэ үзэгдөөгүй агрегадууд болон машинанууд, тусхайлбал, хүргэлгын һониирхолтой системэтэй генератор, шэнэ түхэлэй электродвигательнүүд эндэ бүтээгдэнэ. «Сибэлектротяжмаш» гэжэ Новосибирскын заводой цехүүд соо ороһон Америкын «Детройт Эдисон электрик компаниин» президент м-р Сислер иигэжэ хэлээ: «Намда тон олон заводууд бии, зүгөөр энэ завод—миниин хараһан эрхим заводуудай нэгэн мүн...».

Новосибирск, Новокузнецк, Кемерово, Барнаул, Томск, Тюмень, Омск, Красноярск—эли мэдээжэ болоһон индустриальна центрнүүд мүн. Тэдэнэй хойноһоо Норильск, Ангарск, Железногорск, Братск гэжэ шэнэ городууд урган гарана. Ехэ юумэн хэгдэнхэй, энэ хадаа Сибириин промышленна барилгын миил эхи заха мүн. Социалис байгуулалта хаанта засагай колони байһан газарые хубилган шэнэдхэнэ.

Николай Ядринцевай номой хэдэн хуудаһа уншая:

«Сибирьтэ эрдэм һургуулитай хүнүүд дуталдана. Сибириин эрдэм ухаанай ажал гээгдэнги байна. Бүхы үргэн ехэ Сибирьтэ Эрхүү хүрэтэр һүүлэй үе болотор номой миил хоёр магазин бии байгаа. Интеллигенциин түлөөлэгшэд Сибирьтэ ошоод, тэндэһээ шадаал һаа түргэноор ябахые ярадаг һэн. Эрдэмтэд Сибирьһээ хомор зүйлнүүдые абаашаад ябаа, архивуудыень хооһолоо, инженернүүд болон технигүүд баһал эрхим юумэнүүдыень абажа ошоо...».

Мүнөө Сибирьтэ бии һургуулинуудые, техникумүүдые, институудые тоолохогүйбди. Новосибирскдэ 70 мянган студентнэр. Энэ городто 1917 ондо бүхы ажаһуугшадайнь тоо иимэ байһан юм. Эрдэм ухаанай түб газарта — СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделенидэ — дүрбэ мянга шахуу эрдэмтэд хүдэлмэрилнэ. Тэдэнэй тоодо академигууд, СССР-эй АН-ай гэшүүн-корреспондентнүүд бии. Энэ түб газар дэлхэй дээрэ мэдээжэ болонхой. Эндэ совет-американ түрүүшын математическа симпозиум болоо, эрдэмтэдэй уласхоорондын конгрессүүд ходо болодог. Сибириин эрдэмтэдэй лекцинүүдые Франциин, США-гай, Англиин, Бельгиин университедүүдтэ болон дэлхэйн бусад оронуудта шагнадаг байна.

Сибирь өөрынгөө публична научно-техническэ библиотекээр омогорхоно. Тэрээн соонь таба миллион үлүүтэй номууд бии. Новосибирскын концертнэ талмайнууд дээрэ, тэрэнэй оперно сценэ дээрэ хилын саанахи эрхим дирижернүүд, хүгжэмшэд, дуушад бэлиг шадабаряа харуулна. Новосибирскын оперын театрай балетэйхид Япондо, ОАР-та, Францида ошожо, амжалтатайгаар хатар наада харуулаа. «Ленинградай оперо, балетэй жэшээлэшэгүй һайн театртай тэнсүү театр Россин Сибирьтэ бии болоо. Новосибирскынхидэй хореографическа дүй дүршэл шэнэ юумэнэй бии боложо байһание эли тодоор харуулна. Эдэ зүжэгүүд холын хойто заха хизаарһаа манайда асарагдаа гэжэ этигэхэнь бэрхэтэй...»—гэжэ Парижай «Фигаро» Сибириин балет тухай бэшээ һэн.

«Бүхы Березовско округ дотор —нэгэ врач»—гэжэ Ядринцевай ном соо бэшээтэй. Коммунис партиин Ханты-Мансийска окружной комитедэй секретарь Петр Телепнев Березовско, Сургутска болон Баруун Сибириин хойто зүгэй бусад районуудай шэнэ хүбн заяан тухай намда хэлээ бэлэй. Революциин урда мүнөөнэй округой газар дайда дээрэ 80 церковь, нютагай баяшуулай үхибүүдэй һурадаг эхин 35 һургуули бии байгаа. Мүнөө эндэ 245 эхин һургуули, Тюмениин индустриальна институдай филиал, багшанарай, медицинскэ, худалдаа наймаанай училищи бии. Округ соо юһэн ондоо газетэ хэблэгдэнэ. Урдань үзэг бэшэг гэжэ үгы байһан ханты болон манси арад мүнөө орондоо олон эрдэмтэдые, уран зохёолшодые, поэдүүдые, врачнуудые, инженернүүдые үгөө. Округ соо хоёр зуун хорин табан врач болон фельдшернүүд, табан зуу шахуу ханты, мансинууд нютагай Соведүүдэй депутадууд, тиихэдэ ханты арадай басаган, Сургудай районой Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Антонина Григорьева СССР-эй Верховно Соведэй депутат юм.

Совет хүнүүд Сибирине Россин һайн һайхан газар болгонхой.

Сибирь тушаа Коммунис партиин политикын аша үрэ иимэ байна. Сибириин газар дайда дээрэ хэгдэһэн зоригтой ажалай түрүүшын үрэ дүн иимэ. Ерээдүйн сагта бүри ехэ хэрэгүүд хүлеэжэ байна. Сибириин айхабтар баян заха хизаарнуудые яажа «дулаасуулхаб», ой модото шэрэнгиие яажа ажаһуудалай газар болгохоб, дулаан газарай ургаса болон фрукт тэндэ яажа ургуулхаб гэжэ эрдэмтэд бодоно, городууд болон авто-харгынуудые бариха гэжэ түсэблэгдэнэ.

«Россин хүсэ шадал Сибирээр нэмээгдэхэ байха...» гэжэ хэлэхэдэ агуу ехэ Ломоносов зүб байгаа. Түрэл газар дайдаяа шэнэдхэн байгуулдаг совет хүнүүдэй зориг ехэтэ ажалаар тэрэнэй ерээдүй байгуулагдана.

Николай МЕЙСАК,
АПН-эй корреспондент.

ХОЁР ЭТЮД

ХАБАРАЙ ҮДЭ

1. Уры, уры...

ҮБГЭН БААБАЙН бүхэтэр болонтоһон нюргые наран аятайханаар шаража эхилбэ. Гэрэй хушалтаһаа дуһаална. Соб-соб. Заримдаа гэнтэ шагаалсаяа алдаад, үбгэнэй заха руу дуһажа, залд гүүлэнэ. Гааһаяа хүхэжэ һууһан таабай һүрмэгэд гэжэ өөдөө хараад, саашаа болоно. «Һайтайл дулаан бэшэ даа. Дан эртэ наран шарасгааба. Нигээд лэ дулааршоо һаа, яаһан һайн һэм. Хүйтэршоо һаань, юун болохонь бэ?»—гэжэ үбгэжөөл зосоогоо һанана.

Үйлсөөр хабарай уры, саһанай уһан хааян шууян урдана. Бүри уруудуул газараар, ташалангаар мушхаран годирһон энэ уһые хаража байхада, ааданай һүүлээр хүмэриһэн урые һануулна. Хаанашьеб нэгэ тээ ехээр обоологдоһон саһан, хадаһаа хайлан бурьялһан энэ «горхон» холыншье замда гараагүй хэбэртэй. Эндэ тэндэһээ бага багаханаар сугларһан, шорой шохой, зомгоол, саарһа хамаһан энэ урын хажууда зогсоод, үбгэн удаан бодолгото болоно.

Хабар... Хабар ерэбэ гээшэ ха. Зүүн урдахи хадануудай сааһаа малайжа гараһан маряа улаан наран уриханаар энеэбхилжэ, хүнгэрэг саһаар хушагдаһан дайдые хурса элшэ туяагаараа жэгнэжэ эхилбэ бшуу. Нимэл үдэр урынууд хаа хаанагүй шурьялдан гүйлдэжэ, үбэлэй сагта сугларһан бог шорые, тооһо тортогые бултыень суглуулжа эхилбэ. Саб сагаан саһые үни хаража дадаһан хүнэй нюдэд хара газарай гүбхэгэр зузаан үбсүүе харахадаа, эжэ эхигүй баясана. «Бүхы бог шорой, муухай юумые урадхуулан абаашыш, газарай нюрууе саһанай уһаар угаажа сарюун болгыш, уры» гэжэ үбгэжөөл шэбшэнэ. Эгээл энэ үедэ тэрэнэй зосоо шүлэгэй мүрнүүд хайлан ороно. Хабар тухай бэшэһэн поэдүүд олон. Зүгөөр зариманайнь лэ үгэнүүд таабайн сэдьхэлдэ үлэнхэй.

Уры, уры...
Саһанай хуры.
Ургын гүлгы
Садхыш дары.
... ...
Һудаһан сохисоор
Һубаглан сорьёлыш.
Һубаг, хоболоор
Һуунагтан горхолыш.
Алим жэмэсэй
Амин руу шэнгыш
Ая гангын
Аймаг руу шэглыш.
Урин хабарай
Уһан хамбыш.
Уужам газарай
Уураг шабхыш.
Түбиин эльгэндэ
Мэдэрэл үгыш.
Талын дэлэндэ
Мэнэрэн үлыш.

Һайнаар бэшэгдэһэн шүлэг. Үбгэн урмашана.

Саһа ехэтэй жэлдэ ургаса һайн гараха гээд арад зон хэлсэдэг. Тэрэнние өөр дээрээ мэдэхэ болоһон таабайда олые шашаһанай хэрэггүй. Залуу ябахадаа Залаата хадаһаа гүйлдэһэн уры-горхонуудые тогтоон байлгажа, таряалан, сабшалан дээрээ зогсоодог бэлэй. Тэндэнь тогтоһон нуур, сөөрэмхэн һүни бүхэндэ мүнгэн хушалтаар хэбхалагдаад, үглөөнэй наранай мандаха хирэндэ толи мэтээр ялагашан байдаг һэн.

Харин мүнөө... Тосхоной үйлсэ, гудамжаар жороо табилдаһан уры-горхоние [...]
гэн гэмшэнэ. «Ямар [...]
сорхонь бэ! Голой һ[...]
дажа ороод лэ дүүр[...]
Үбгэн саашална. [...]
онгосо табижа наад[...]
бүүдтэ дүтэлнэ. Сал[...]
ногооншье далбагат[...]
нууд «горхоной» дол[...]
хөөбэлзэнэ. Урууд[...]
ташье, гэнтэ ушар[...]
нуудташье тэдэ һа[...]
затай.
Нэгэ хүбүүнһээ т[...]
на:
— Эсэгэшни ха[...]
— Сабшаландаа [...]
үглөөгүүр.
Үбгэн абяа гараб[...]
рай ехэ уһые хаа[...]
ошоо ха юм даа. Э[...]
бэрхэхэн луговод г[...]
жэ һанаһаар саа[...]
Хабар... Уры урд[...]
Хаанашьеб сугларһа[...]
ройе хаман ошыш, х[...]
Үбгэнэй зосоо шэнэ [...]
рэнэ. Даладахи ха[...]
жа байна тэрэ. Тии[...]
зүрхэ сэдьхэлынь хө[...]
луу, тала мэтэ уу[...]
Урын һүүлээр [...]
Уһа голнууд һ[...]
Үнгын сэсэгээр [...]
Үргэн дэлхэй сэ[...]

2. Борбилоогой [...]

МАРТЫН АРБА[...]
үдэрые хүнүүд [...]
эхин гэлсэдэг бай[...]
рөөшье хуушан [...]
ёһоор энэ үдэрнай [...]
гэн болоно.
Хабарай энэ түрү[...]
саһан ехээр хайла[...]
гой уһалхаар уһанай [...]
дулаан болохонь, з[...]
ерэхэнь гээд хүнүү[...]
Хиибараан болоно, [...]
байбалнь, жаран х[...]
тэн шуухирхань гэ[...]
дэг. Бү мэдэе.
Хабар сагай хааян [...]
хэдэ, хангай дайд[...]
хушалтаяа һэхэжэ, [...]
сэсэг ургыханаар т[...]
нараяа амаршалд[...]
ороноо бусаһан шуб[...]
эрьен ерэжэ, нуу[...]
шуулатай. шэмээт[...]
Тэдэнэй толидо нюу[...]
өөрыгөө гоёшооһо[...]
мүнгэн гүлгэдөө һа[...]
дэг.
Хабар... Хаанашьеб[...]
на, хабар! Алаг ту[...]
наан газаа ороо, а[...]
гай халуун оронһоо [...]
раха дүтэлөө!
Соб-соб дуһаална. [...]
борбилоонууд хүхю[...]
Нюсэгэн модоной [...]
лаануудта олоороо һ[...]
барай түрүүшын [...]
гээшэ гү, эдэ шуб[...]
Шаг шууян. Али ү[...]
рүүн хүйтэндэ ехэ[...]
бээрэһэнээ мартаж[...]
наранай туяада үрэ[...]
шараһандаа хүхи[...]
Үгышье һаа, хабарай [...]
тэн уһаар ундалха т[...]
рэлдэн, найр зугаа х[...]
жэ һуунад гү?
Хэдышье хүйтэ[...]
һаань, борбилоогой [...]
гарабал. Хабарай эр[...]
ха юм. Наруули, [...]
зартахи саһан эжэ [...]
мээргэтэн, урынууд [...]
Шэнэ хабарые, т[...]
барые угтажа байһа[...]
нуудшье хүхюутэй. Т[...]
хэ нажарай һайхан [...]
нэ.

Г. ДАША[...]

Хабарай Хэнгэргэ. Н. ЯХНОВЕЦКИ[...]

ХҮНДЭТЭЙ НАЙМААЛАГША

Улаан-Үдын горкоопторгын №1 магазинай наймаалагша Людмила Афиногеновна Курьянова худалдан абагшадта хододоо энэрхы уринаар хандадаг тула, тэдэнэй зүгһөө баяр һайшаалда хүртэдэг байна. Энэнь дурсагдагша магазинай «Дурадхал, һайшаалай дэбтэр» иража харахада эли байна. Тэндэнь нүхэр Курьяновагай нэрэ дээрэ хори гаран һайшаалнууд бэшэгдэнхэй.

Людмила Афиногеновнагай ажалладаг магазин соо хододоо ариг сэбэр, эд бараан эмхитэй зохидоор табяатай байдаг. Тус магазинда ниитын хынагшад байд гээд лэ ерэжэ, ажал хэрэгыень шалгадаг, тиихэдээ нэгэтэшье шүүмжэлэл хээгүй юм.

Людмила Афиногеновна абаһан социалис уялгануудаа саг соонь, олонхи ушарта болзорһоонь урид дүүргэжэ, коллектив соогоо эрхимлэдэг байна.

Д. КОЛМАКОВ.

Хэблэл олоор тарааба

Любовь Карнашова 19 жэлэй турша соо Баунтын аймагай Ципиканай хэлхеэ холбооной таһагта почтальоноор ажаллана. Энэ нүхэрнай ажал хүдэлмэридөө оролдосотойгоор хандажа, нютагтаа хүндэтэй болоһоор үнинэй. Байгша ондо тэрэ гурбан зуун үрхэтэ айлда хэблэл тарааха зорилгоёо эрхимээр бэелүүлээ. Тиин мүнөө нүхэр Карнашова 1462 хэһэг газетэ, журнал тараагаад байна. Энээнэйнь ашаар Ципиканай хэлхеэ холбооной таһаг улад зоной дунда хэблэл тараалгаар аймаг соогоо эгээн лэ эрхим дүн түйлаһан хай.

Н. ХАЗАГАЕВ.

ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО
ХИЛЫН СААНАҺАА

Дайе һүжэрөөлгын замаар

НЬЮ-ЙОРК, мартын 13. (ТАСС). Холбоото Штадууд үшөө 35—40 мянган солдадаа Урда Вьетнам эльгээхээр хараална. Ниихэдээ Урда Вьетнамда байһан американ солдадуудай тоо дүн хамта 560 мянга болохо. Информационно мэдээнүүдые баримталан, ЮПИ агентство Вашингтонһоо энээн тухай мэдээсэбэ. Гэхэтэй хамта, Вьетнамда дай хэжэ байгаа союзнигуудаа — Австралиие, Шэнэ Зеландиие, Урда Корейе, Таиландые Урда Вьетнамда нэмэлтэ хүсэ эльгээхыень Вашингтон баалхана.

ХУРСА ШҮҮМЖЭЛЭЛ

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Харийн гүрэнүүдтэ экономическа ба сэрэгэй туһаламжа үзүүлхэ тухай правительствын хуулиин проектые «үндэһэлэн баримталжа» гадаадын хэрэгүүдэй талаар сенадай комиссиин нээмэл заседани дээрэ гүрэнэй секретарь Раскын мартын 11-дэ үгэ хэлэхэдэнь, комиссиин олонхи гэшүүд США-гай правительствын ээрхэг түримхэй политикые хурсаар шүүмжэлээ.

Комиссиин түрүүлэгшэ Фулбрайт, комиссиин гэшүүд-сенаторнууд Морзе, Гор болон бусад бүхы Зүүн-Урда Азида США-гай бэелүүлдэг политикые шоо үзэн буруушаахаһаа гадна, дайн байлдаае саашадань аюулгайгаар үргэдхэхэ, Урда Вьетнамда 200.000 солдадые нэмэжэ эльгээхэ гэжэ Сагаан байшангай түсэблэдэг тушаа һанаагаа зобожо байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

Вьетнамда Джонсоной бэелүүлдэг политика ороной байдалда угаа түбэгтэй нүлөө үзүүлнэ, хилын саана тэрэнэй нэрэ хүндые хухална гээд Фулбрайт онсолон тэмдэглээ. США Урда Вьетнам руу хахад миллион тоото арми эльгээгээд, тэндэ дай хэхын тулада жэл бүри 30 миллиард хүрэтэр доллар гаргашалдаг болобошье, энэ дайнда илалта түйлажа шаданагүй гээд сенатска комиссиин түрүүлэгшэ онсолон тэмдэглээ.

Хойто Вьетнамые бомбодолгоёо болюулхыень США-гай правительствые сенатор Морзе уряалһан байна. Дэлхэйн жандармын үүргые США дүүргэхэ ёһогүй гээд сенатор хэлээ. 1964 оной августда Тонкинска тохой руу сэрэгэйнгээ корабльнуудые эльгээхэдээ, США харата аша гаргаһан байна гээд тэрэ онсолон тэмдэглээ. ДРВ-гэй эрье шадар американ сэрэгэй корабльнуудай хэһэн ябуулгануудта хамаатай олон баримтануудые тиихэ үедэ олониитэһээ нюуһан байгаа гэжэ Джонсоной правительствые Морзе зэмэлээ. Сенаторай хэлэһэнэй ёһоор, Хойто Вьетнамда Сайгоной засаг түрын торпеднэ катернуудай добтолхо гэжэ байһан тухай Пентагон мэдэһэн байгаа. Энэ хадаа Хойто Вьетнамда эсэргүүгээр хэгдэһэн түрүүшын ээрхэг түримхэй ябуулга байгаа гээд Морзе хэлээ.

Правительствын Вьетнамда бэелүүлдэг политикые хамгаалхын тулада гүрэнэй секретарь хадаа «ээрхэг түримхэй ябуулгые сухарюулхын, эрхэ сүлөө хамгаалхын» тулада Урда Вьетнам руу хахад миллион солдадые США эльгээгээ гэһэн хэбэртэй мэдээжэ хуурмаг үгэнүүдые дахяад хэрэглээ.

Африкын оронуудай эрилтэ

НЬЮ-ЙОРК, мартын 13. (ТАСС). Африкын 36 гүрэнэй түлөөлэгшэд—ООН-ой гэшүүд аюулгүйе хамгаалха зүблөө зарлаха, һаяхан Урда Родезидэ африканецуудые саазалһан ушарые зүбшэн хэлсэхэ эрилтэ табяа.

Италиин таряашадай дурагүйтэлгэ

РИМ, мартын 13. (ТАСС). Верон хотодо заншалта ярмагай нээгдэхэдэ байлсаһан таряанад хүдөө ажахын министр Ф. Рестивое, аграрна консорциумуудай федерациин түрүүлэгшэ П. Бономиие, эдэнэртэй хамта ябаһан хүнүүдые гутаһан үндэгөөр, овощоор, үрэ жэмэсээр шэдэбэ. Эдэнэр правительствын аграрна политикые эрид шууд буруушааһанаа ниигэжэ мэдүүлээ.

Бономиин микрофондо дүтэлхэеэ оролдоходонь, хэдэн мянгаад таряашад эшхэрэлдэн шууялдаба. Рестиво, Бономи, тэдэнэртэй хамта ябаһан хүнүүд полициин хамгаалгада орохо баатай болоо.

Дураа гутаһан таряашадай урдаһаа полициин мотобатальон эльгээгдээ. Полициинхид дубинка, гарай гэнжэ хэрэглэн, нюдаргын хүсэ гарган, таряашадые хахад часай туршада сохёо.

ИНТЕРВЕНТНҮҮДТЭ ЭСЭРГҮҮ СОХИЛТО

ХАНОЙ, мартын 13. (ТАСС). Урда Вьетнамые сүлөөлхэ арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй сэрэгшэд мартын 1-дэ Куангчи провинцида болоһон тулалдаануудай үеэр дайсадай 200 солдадые хүлһөөнь буулгаа гэжэ Вьетнамай информационно агентство мэдээсэнэ. Гурбан бронетранспортёр бута сохигдоо, 2 самолёт унагаагдаа.

НЬЮ-ЙОРК, мартын 13. (ТАСС). Урда Вьетнамые сүлөөлхэ зэбсэгтэ хүсэнүүдэй отрядууд Донгха провинцидахи США-гай сэрэгүүдые хангадаг стратегическэ пунктые хамгаалжа байһан Америкын далайн ябаган сэрэгэй шэлэгдэмэл частьнуудтай 11-дэхи үдэрөө амжалтатайгаар тулалдажа байна.

Энэ бааза демилитаризованно зоноһоо урдуур сугларһан далайн ябаган сэрэгэй частьнуудые һомо зэбсэгээр, хэрэгсэлнүүдээр, эдеэ хоолоор хангадаг. Эндэхи гол пунктые хамгаалалга тон шухала гэжэ Америкын командовани тоолоно. Тиимэһээ энээ руу саг үргэлжэ туһаламжа эльгээгдэжэ байдаг.

Артиллереэр, танкнуудаар ба корабльнуудаар дэмжэгдэдэг далайн ябаган сэрэгэй дивизиин 3-дахи полк сүлөөлэлгын хүсэнүүдэй батальон хоёрой хоорондо үсэгэлдэр шанга тулалдаан болоо. АП агентствын корреспондентын Сайгонһоо мэдээсэһэнэй ёһоор, энэ тулалдаанай үедэ Америкын 30 солдат хүлһөө буулгагдаа.

Урда Вьетнамые сүлөөлхэ арадай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинүүдэй американ-сайгон сэрэгүүдэй хоорондо —Урда Вьетнамай хойто табан провинцида — үсэгэлдэр тулалдаанууд болоо. Далайн ябаган сэрэгэй баазын байдаг, эрье шадарай Зялинь город, Куангчи провинциин түб шадар үсэд тулалдаанууд болобо. Меконг мүрэнэй адагта. Бьенхоада байдаг интервентнүүдэй ехэ авиабазые Вьетнамай патриодууд үсэгэлдэр артиллереэр, ракетнэ бүүнүүдаар һамна зада буудаа. Энэ бааза материальна ехэ хохидолдо оробо. Сайгон шадар, город соошье сүлөөлэлгын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй подразделенинүүд Америкын, дахуул арминуудай харуулай постнуудта хэдэ хэдэн урагшатай добтолгонуудые хээ. Сайгоной түбһөө 6 километртэ байдаг постые добтолхо үедэ дайсанай хэдэн солдадууд шархатаа, алуулаа.

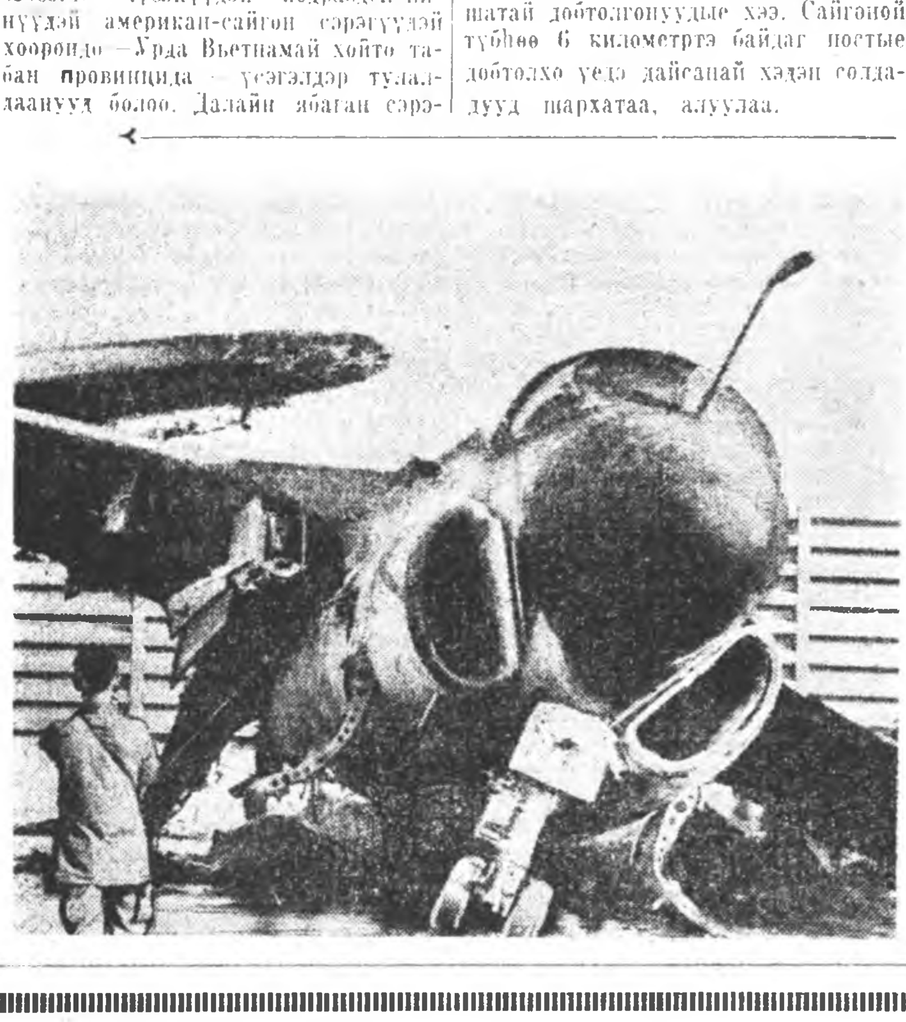

Америкын ээрхэг түримхэйшүүлэй Урда Вьетнамда хэжэ байһан дайн дэлхэйн үнэн сэхэ хүнүүдэй дура гутаана, зэбүүрхэл түрүүлнэ. Олохон гүрэнүүдтэ митинг, демонстрацинууд боложо, энэ дайе буруушаажа байһан тухайгаа хүнүүд мэдүүлнэ. Зураг дээрэ: США-гай ээрхэг политикые буруушааһан митинг Токиодо боложо байна.

АПН-эй фото.

Урда Вьетнамда Америкын сэрэгүүд гээлтэ хоролтодо ехээр ороно. Зураг дээрэ: Дананг шадарай авиабаза дээрэ бута сохюулһан самолёт.

АПН-эй фото.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Үндэр ургасын түлөө» гэһэн түрүү бэшэг. КПСС-эй Буряадай обкомдо.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Партийна ажабайдал» гэһэн рубрика доро П. Деминой статья. Арадай зөөридэ эзэн ёһоор хандаха» гэһэн республикын прокурор Б. Цыденжаповай статья. В. Колосовой фоторепортаж.

Гурбадахи хуудаһан[...] саанаһаа ерэһэн ма[...] гутовай материал.

Дүрбэдэхи хуудаһан[...] нютагай һонин. Сов[...]

ХРОНИК[...]

Буряадай АССР-[...] Соведэй Президиум [...] тын 14-нэй Указаар [...] Дугаровые Буряадай [...] гэрэлдэй министрэй [...] тоолбо.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУ[...]

Манай адрес, телефо[...]

г. УЛАН-УДЭ ул. Ленина, 35. Телефоны: редакт[...] приёмная—54-93, зам. редактора - 68-08, зам. ре[...] 62-62, ответ. секретаря—50-52. зам. ответ. секрет[...] отделы: партийной жизни—60-91, сельского хозяйс[...] 63-86, пропаганды и агитации—56-23, промышл[...] строительства—61-35, советского строительства и бы[...] культуры и школ—60-21, писем и рабселькоров—[...] формации—34-05, общественная приёмная—56-62, [...] бюро—57-63, фотолаборатория—33-61.

Гор. Улан-Удэ типография Управления по печат[...] вете Министров БурАССР.

Н-00379. Зак. №[...]